

Overzichtskaartje van de door Japan bezette gebieden in Zuid-oost Azië (zie artikel Scheepselementen pag. 20)

In dit nummer

Vieze pepernoten.....2

Nederland sprak schande van de apartheid.....3

Het Hof van de Koning van Java.....4

Nederland moest in Nieuw-Guinea wijken voor de druk van de grootmachten.....7

Beeld van Batavia in de 18^e eeuw.....8

Meikarta, het nieuwe Jakarta.....15

Sophiahof – Van Indië tot nu.....17

Nieuws Stg. Japanse Ereschulden.....19

Scheepselementen.....20

Geschiedenis van Knaben.....22

Ebbe op Java.....24

Jeugdtheaterhuis zoekt talenten, Kids rubriek.....30

Van de redactie

In deze editie onder andere aandacht voor het standpunt dat de Nederlandse overheid moest innemen onder druk van de grootmachten met betrekking tot Nieuw-Guinea. Verder een stukje geschiedenis van Batavia, gevolgd door de bouw van een nieuwe hoofdstad van Indonesië, die niet zonder slag of stoot tot stand komt. Dan petitie nr. 288 van de Stichting Japanse Ereschulden, een interessant artikel van een gastauteur, Adriaan Intveld, over de oorsprong van Scheepsemmen en een bijzondere boekbespreking van een boek dat in 1951 werd uitgegeven in Duitsland en alleen nog 2^e Hands verkrijgbaar is. Tenslotte in de Kids rubriek een oproep voor jong talent voor een theatervoorstelling.

Heeft u overigens zelf een verhaal te vertellen, waarvan u denkt dat dit onze lezers zal interesseren? NICC Magazine stelt zijn redactionele inhoud met alle plezier voor u open.

Graag willen wij u ook wijzen op de mogelijkheid **NICC Magazine als advertentie medium** te gebruiken. Hierbij een oproep aan alle lezers die eigenaar zijn van een bedrijf of er werkzaam zijn als PR manager om NICC Magazine als mogelijkheid te zien om **uw bedrijf of product onder de aandacht** van nu 9600 abonnees te brengen. Tevens willen wij een beroep doen op uw **waardering** als abonnee voor het zeer vele werk dat wij maandelijks aan NICC Magazine hebben. Houdt u in gedachten dat NICC Magazine geheel GRATIS is, hetgeen echter niet betekent dat wij geen kosten hebben. Juist in deze tijden is

uw betrokkenheid bij NICC Magazine van groot belang en vragen wij u een **VRIJWILLIGE DONATIE**. Wij zullen u daarvoor zeer dankbaar zijn en u zult verzekerd zijn van een blijvende gratis toezending van uw geliefde en gewaardeerde NICC Magazine. Onze volledige bankgegevens zijn: (BIC: RABONL2U)

NL39 RABO 0129 2168 36,

t.n.v. **N.I.C.C.** Den Haag NL.

Mogen wij u tenslotte vragen om NICC Magazine zoveel mogelijk bij uw familie, vrienden en kennissen onder de aandacht te brengen? Vraag hen ook gratis abonnee te worden. Wij wensen u weer veel plezier met uw NICC Magazine. En mede dankzij uw donaties en advertenties kan NICC Magazine helemaal GRATIS blijven.

Hans Vogelsang, hoofdredacteur.

Vieze pepernoten

Het is eigenlijk bizar dat elke half-gefrustreerde zonderling (in de media meestal 'actiegroep' genoemd) zo veel én zo snel ruimte krijgt in ons medialand om zijn/haar al-dan-niet ingebeelde grieven over iets onnozels te ventileren. Terwijl echte items on(der)belicht blijven. Het is een bijna totale oorlog, tegen onze gehele Nederlandse cultuur en tegen onze geschiedenis.

Mensen, die het liefst al onze geschiedenisboeken, alle research en alle denkbelden die tot de samenleving geleid hebben zoals we die nu kennen, ja, het liefst onze gehele geschiedenis willen uit-wissen omdat het naar hun mening niet strookt met wat zij vinden dat het zou behoren te zijn, om dan met een schone lei opnieuw beginnen. Daarbij komt nagenoeg alles aan de beurt, van standbeelden en straatnaambordjes tot.... tot.... ja, zelfs tot pepernoten.

Pepernoten die gemaakt zijn met 'authentieke VOC-kruiden', daar zit een vies smaakje aan. Dat vinden een aantal Nederlanders uit het voormalige Nederlands-Indië.

Een groepje Indische en Molukse Nederlanders hebben gezamenlijk een klacht ingediend bij de Albert Heijn en bij de leverancier. "Wij vinden het belangrijk dat er een breder en realistischer perspectief komt op de koloniale geschiedenis van Nederland", zegt een woordvoerder van het zich noemende [Dekolonisatie Netwerk voormalig Nederlands Indië](#).

"Er wordt wel toegegeven dat er wat zwarte bladzijden bestaan,

maar tegelijkertijd wordt diezelfde periode van honderden jaren bloedvergieten, genocide en uitbuiting, geromantiseerd. Dit keer wordt de VOC omwille van commerciële belangen ingezet als iets wat men zou moeten associëren met nationale trots en een heerlijke smaak van 'authentieke VOC-kruiden'. Dit terwijl bijvoorbeeld op de Banda eilanden destijds de complete bevolking is uitgemoord om deze kruiden te verkrijgen. Veel Nederlanders hebben voorouders die zwaar geleden hebben onder het brute geweld van de VOC. Dat willen wij niet ophemelen maar aankaarten", aldus een woordvoerder van dit Netwerk.

Geen probleem

De Pepernotenfabriek Van Delft uit Harderwijk ziet geen enkel probleem in de verwijzing op de verpakking naar het VOC-verleden van Nederland. "De VOC heeft ons

ook heel veel welvaart en ontwikkeling gebracht. Of ze dingen hebben gedaan die niet door de beugel kunnen, dat is vers twee. Het is voor ons gewoon een verwijzing naar een heel belangrijke organisatie uit het verleden, die ons de kruiden heeft geleverd waar we nu pepernoten mee kunnen maken”, laat een woordvoerder van de Pepernotenfabriek weten. Op social media roeren voor- en tegenstanders van de VOC-pepernoten zich. “Niet zeuren, want ze zijn lekker”, zeggen voorstanders.

Tegenstanders juttten elkaar op een negatieve recensie over de Pepernotenfabriek te schrijven: “Authentieke VOC kruiden? Nee dankje, daar zijn duizenden mensen voor vermoord”, schrijft een van hen. Alsof die kruiden

daarvan de schuld zijn. Blijkbaar is het prima om die te gebruiken (hetgeen zij ongetwijfeld zelf ook doen), zolang je ze maar niet in verband brengt met het verleden van ons land.

Je verandert het verleden niet door het uit te wissen of te doen alsof het niet bestaan heeft, maar door het bespreekbaar te maken. Maar ja, daar hebben deze figuren helemaal geen boodschap aan.

Nee, ongenueanceerd schoppen totdat de blauwe plekken niet meer weggaan, is hun politiek.

Het Dekolonisatie Netwerk voormalig Nederlands Indië verzamelt alle klachten en biedt deze gezamenlijk aan de Albert Heijn en de Van Delft Pepernotenfabriek. Albert Heijn wil niet reageren op de ophef rond deze kwestie en verwijst door naar de Van Delft Pepernotenfabriek.

De redactie wenst u een gezellige Sinterklaasavond en mogen ze u smaken.

Nederland sprak schande van apartheid, maar zag die in de eigen kolonie Indië niet

Door: Eduard Steinmetz

Om in het reine te komen met het Indië-verleden zou een zwaar Nederlands zelfonderzoek moeten volgen, stelt Eduard Steinmetz, bestuurskundige en publicist over Nederlands-Indië. Hij is tevens een kleinzoon van Indië-veteraan kolonel Eddy Steinmetz.

Ruim zeventig jaar lang heeft Nederland onderzoek naar zijn koloniale verleden tegengehouden. Nederland was er als de kippen bij om de rol van de VS in de Vietnam-oorlog te veroordelen, en de apartheid in Zuid-Afrika. Maar tot onderzoek vergelijkbaar met de Zuid-Afrikaanse waarheidscommissie kwam het niet. Pas na de studie 'De brandende kampongs van generaal Spoor' uit 2016 van Rémy Limpach besloot het kabinet tot de

opdracht aan het NIOD van een breed georiënteerd onderzoek naar de hele dekolonisatie.

Nederlandse soldaten tijdens de politionele acties in Indonesië in 1948. Foto: ANP

Het werd nauwelijks geloofd dat wij Nederlanders ons zo recent nog schuldig hadden gemaakt aan structurele oorlogsmisdaden. De Indonesiërs hadden dat ook

gedaan, zowel ten opzichte van eigen mensen als jegens Nederlanders, maar *'two wrongs don't make a right'*. Intussen dreigt vergetelheid. 'Er leven haast geen mensen meer die het kunnen navertellen', zoals Wim Kan ooit zei over de Birma Spoorweg.

Nederland eiste orde op zaken in Indië

Het Nederland van voor, tijdens en vlak na de oorlog was een geleide democratie met feodale trekken. Homoseksuelen werden vervolgd. Andersdenkenden in Nederlands-Indië ook. Indië was een economisch wingewest, geregeerd als politiestaat en in apartheid, zoals in Zuid-Afrika,

precies zoals zo cynisch wordt beschreven in het door Karin Bloemen gezongen 'Apartheid es ein skone zaak'. Vrijwel niemand weet het: net als Nelson Mandela en Steve Biko hebben Soekarno en Hatta ruim dertien jaar gevangen gezeten. Soekarno verweet de Nederlanders dat zij de Indonesische verzoeken tot toenadering en betrokkenheid bij openbaar bestuur in Indië middels echte (mede-)beslissingsbevoegdheid stelselmatig afwezen.

Limpach schuift de excessen tijdens de politieke acties vooral generaal Spoor in de schoenen, maar gaat voorbij aan het feit dat de Nederlandse politiek én de publieke opinie (een ruime meerderheid van de bevolking eiste orde op zaken in Indië) met een minimum aan middelen een maximum aan resultaat wilde. De legerleiding wees er herhaaldelijk op dat er niet slechts 100.000 maar minstens 200.000 getrainde manschappen voor een periode van minimaal vijf jaar nodig waren

om een geslaagde pacificatie te kunnen bewerkstelligen. Met 100.000 man ontstond een situatie van terreur en contra-terreur. De methode van commandant Westerling, berucht wegens zijn meedogenloosheid, bleek structureel.

Nederland verschuilt zich

De Amerikanen zien achteraf in dat niet slechts de toenmalige leiders, maar ook de Amerikaanse bevolking schuldig was aan het debacle in Vietnam. In Zuid-Afrika ging de waarheidscommissie pijnlijke confrontaties aan.

Nederland verschuilt zich te graag achter vuistdikke studies die niemand leest, maar laat de wantoestanden in Indië in de geschiedenisboeken vrijwel onbesproken. We wijzen liever naar de Duitsers en de nazi's. Duitsland heeft echter op een bewonderenswaardige manier het boetekleed aangetrokken op basis van zelfonderzoek.

Om in het reine te komen met het Indië-verleden zou een even zwaar Nederlands zelfonderzoek moeten volgen naar de vraag hoe het mogelijk is dat Nederland zo lang oogkleppen op heeft gehad ten aanzien van zijn Indië-verleden tussen 1920 en 1950.

Hoe is het mogelijk dat de zogenoemde 'ethische politiek' van het begin van de twintigste eeuw, waarbij ethische normen uitgangspunt van het Indisch bestuur waren en zelfbestuur het uiteindelijke doel, onttaardt in een reactionair moeras van dictatuur dat in niets onderdeed voor het later verafschuwde beleid van het apartheidsregime in Zuid-Afrika? Dat gebeurde namens en in opdracht van het Nederlandse publiek. Juist daarom moet die discussie de komende jaren met open vizier en met het grote publiek gevoerd. Pas dan kunnen we lering trekken en er bij de 75-jarige herdenking over twee jaar een streep onder zetten.

Eerder geplaatst in Trouw.

BORCADEN
BORCA ONLINE

Weimarstraat 39
2562GP Den Haag
0703642806

Het Hof van de Koning van Java

Al ongeveer een jaar is de Kraton in Solo, Soerakarta gesloten voor het publiek. De pracht en praal van het Paleis van de Susuhunan blijft voorlopig uit het zicht voor belangstellenden. Het is ook heel erg jammer voor de zieke Paku Buwono XIII en de familieleden.

Het paleis is al vele jaren niet meer in het bezit van de familie

maar van de Indonesische Overheid. Misschien daardoor is deze situatie ontstaan. Hopelijk hebben zij voldoende historisch besef zodat er gelden komen om deze Kraton in alle luister te herstellen.

In de vroegere tijden beschikte de in rang belangrijkste Sultan van het land over behoorlijk wat macht. Maar door de komst van

de Nederlanders werd dat al eerder zeer beperkt, maar bij het tot stand komen van de Republiek Indonesië ging alles verloren. Ondanks hun feitelijke machtsverlies genoten de Javaanse vorsten onder de bevolking blijvend ontsag.

Dr. Ong: ""Paku Buwono X van Surakarta (1893-1939) wordt ook wel de laatste koning van Java

genoemd. Hij hield van uitstapjes en werd overal groots verwelkomd. Rond 1900 maakte hij een reisje naar Semarang. Miljoenen mensen uit het volk hurkten langs de wegen. Die geestdrift hing samen met de stemming rond de eeuwwisseling. Sinds 1830 was er geen Javaanse held meer. Er waren de voor de Javanen drukkende plantages, de suikerprijzen, verder familie - hij had veertig concubines en vierenzestig kinderen - en zijn lijfwachten. Dat wekte een gevoel van trots. Er was een Javaan die meer voorstelde dan de gouverneur-generaal, de Chinese kapitein of de opzichter van de suikerfabriek.

""Als de Nederlanders werkelijk iets van de vorsten wilden, konden dezen onmogelijk weigeren. Als een vorst de troon besteeg, moest hij eerst een contract tekenen met de Nederlanders over gezagsverhoudingen en financiën; dat was zijn laatste machtsmiddel. Politiek was een vorstelijke hobby, maar het was een spel om het spel zelf, dus zonder veel verantwoordelijkheid. Er werd alom geflirt, met de nationalistische beweging, met

de islamieten, met Soekarno, maar veel resultaat had het niet."

Kind-koning

Paku Buwono XII had de troon nog niet bestegen of de revolutie brak uit.

In die maalstroom hield hij zijn mooie hoofd met moeite boven water en nam hij een aantal funeste beslissingen. Dr. Ong: ""Hij was nog een kind, hij wist van niets. In die eerste jaren stond hij in feite onder curatele van zijn oom, de vizier, en zijn moeder, de gemalin van de jong gestorven Elfde. Zij was een dominante vrouw en gaat in de kraton tegenwoordig door voor een heiligheid."

Meteen na de proclamatie van de Indonesische onafhankelijkheid door Soekarno en Hatta, op 17 augustus 1945, verzonden de Middenjavaanse vorsten aanhangelijkheidsverklaringen naar Jakarta.

De boodschapper uit Solo, zo vertelt men in de kraton, werd onderweg 'door de communisten' vermoord. Ong: "Tot op heden staat de sultan van Yogya bekend

als een republikein van het eerste uur en heeft de susuhunan nog steeds de naam op het verkeerde - Nederlandse - paard te hebben gewed.

Aan het begin van de revolutie deed Yogyakarta mee met alle politieke en landhervormingen, terwijl het hof van Surakarta alles tegenwerkte. Of men zo pro-Nederlands was, weet ik niet, maar de vorst had tijdens de revolutie erg veel moeite met zijn opstandige bevolking. Die rebelleerde aanvankelijk tegen de koning, maar uiteindelijk was die niet relevant meer, zodat de opstand zich keerde tegen de Republiek.

In Yogyakarta zetelde de nationalistische regering en Solo werd het centrum van de linkse oppositie. Dat heeft de kraton parten gespeeld".

Een van de allertrouwste hovelingen van Surakarta is Kanjeng Raden Tumenggung (regent) Hardjonagoro, geboren Go Tik Swan, kleinzoon van een Luitenant der Chinezen, batik-kunstenaar en al meer dan vijftig jaar directeur van het kraton-museum. "Mas Go" bezocht de Europese Lagere School met Solonese

prinsen, onder wie de aanstaande koning, is kind aan huis in het paleis en werd vanwege zijn verdiensten voor de Javaanse cultuur door de Twaalfde in de adelstand verheven.

Hardjonagoro: "De jonge koning stond niet alleen onder invloed van zijn moeder, een formidabele vrouw, maar hij luisterde in politieke zaken vooral naar zijn patih (vizier, rijksbestuurder) en dat was veel funester". De benoeming van een patih vereiste sinds 1743 de toestemming van de VOC en later van het Hollandse gouvernement; zij waren de zetbazen van Batavia. Dat was de reden waarom sultan Hamengkubuwono IX van Yogyakarta bij zijn troonsbestijging in 1940 weigerde een patih te benoemen. Hardjonagoro: "Yogya was als de hoofdstad van de Republiek onaantastbaar en Solo werd de dupe. Ten eerste omdat de susuhunan nog zo jong was. En in de tweede plaats vanwege patih Sosrodiningrat IV, een Hollands opgeleide indoloog, die zich verre hield van het republikeinse milieu, omdat hij bang was naar Yogya's voorbeeld aan de kant te worden gezet."

Hardjonagoro noemt een pikant voorbeeld: "'Nog geen jaar na de proclamatie kwam Hamengkubuwono IX naar Solo. De sultan stelde mijn susuhunan voor om Mataram te herenigen met de status van zelfbesturende provincie binnen de Republiek. Hij zei: laten wij Yogya en Solo bijeenbrengen; U wordt als eerste vijf jaar gouverneur, dan ik vijf jaren en de volgende periode U weer. Het antwoord van Solo was, jammer genoeg, het antwoord van de patih. Die zei: dat kan niet, Sri Sunan, want U kunt nooit tweede man worden onder de sultan. U weet dat de koloniale regering het hof van Surakarta altijd hoger heeft gesteld dan het hof van Yogyakarta. Dus weigerde de jonge koning; een gemiste kans."

Toen Solo in 1948 werd herbezet door de republikeinse troepen werd het zelfbestuur, dat Surakarta net als Yogyakarta in 1945 had gekregen, door de republikeinse resident in Solo "voorlopig buiten werking gesteld". In 1960 verloor de kraton Surakarta alle bestuursbevoegdheden en was de susuhunan politiek uitgespeeld. Yogyakarta heeft tot op heden de status van daerah istimewa, een provincie met bijzondere bevoegdheden op cultureel gebied. Solo niet.

Eén van de mooiste paleizen van Java: Kraton Surakarta

Profetie

De wereldlijke macht was verwaaid in de storm der geschiedenis, maar de vorst zat jaarlijks op zijn gouden troon, hield de Bedaya Ketawang in ere en de pusaka werden verzorgd. Sommigen beweerden echter dat ook de wahyu inmiddels was vergaan en verwezen naar een profetie uit 1745. Had niet een ziener gewaarschuwd dat de kraton binnen tweehonderd jaar moest verhuizen om de wahyu te vernieuwen? Aan het hof glimlachte men om dit verhaal; daar wist men wel beter.

In de jaren dertig had Paku Buwono X in het diepste geheim besloten tot een symbolische verhuizing. De vorst liet achter het oude paleis, maar binnen de muren een heuveltje aanleggen, een luthof van rotsen en planten. Ten westen van die "berg" liet hij een nieuwe vleugel bouwen, het Kedaton Kulon (Westelijke Paleis) en hij gaf opdracht de pusaka

daarheen over te brengen. Zo was de kraton "naar het Westen verhuisd" en was de wahyu vernieuwd. Maar hoe stond het met de vorst? Genoot hij nog immer de gunst der goden?

Paku Buwono XII was zelden in het paleis; hij verkoos de vergetelheid van Jakarta - bowlinghalls en huizen van lichte zeden - boven het strenge hofleven met zijn dagelijkse offerplichten. Over de seksuele uitpattingen van de susuhunan circuleren vele verhalen. De vorst ging er prat op "'alle soorten lichamen te hebben geproefd, met uitzondering van blinden en waanzinnigen".

De inkomstenbronnen van de Kraton Surakarta Hadiningrat droogden op en het hof verloederde. De oude koninginmoeder, de "formidabele" Kanjeng Ratu Paku Buwono XI, liet tegen een vertrouweling deze waarschuwing horen: "Zolang ik leef, gebeurt er niets; maar pas op als ik er niet meer ben".

In 1984 stierf de oude dame. Nog geen jaar later, in januari 1985, ontstond een uitslaande brand in de Dalem Ageng, het hart van de kraton, met zijn djatihouten paviljoenen en kostbare antieke meubilair. De spuitwagens van Solo rukten ogenblikkelijk uit, maar konden niet door de paleispoort. De brandweerlieden weigerden dit symbool van bovenwereldlijk gezag neer te halen en de helft van de kraton brandde af. De koning, toevallig aanwezig, brak een ruit en wist een gouden kris te redden voor de vlammen.

Gusti Koes Moertiyah herinnert zich de ramp als de dag van gisteren: "Het was een donderdagavond, die Javanen plegen door te brengen met mediteren; ik doe dat meestal op een plekje langs de Solo-rivier. Ik had net bloemen gekocht op de markt, toen een vriendin me vertelde dat

de kraton in brand stond. Ik rende terug en toen ik zag hoe hoog de

vlammen opschoten, ben ik flauw-gevallen; meer dan twee uur lang was ik bewusteloos. Toen ik weer bijkwam, lag de halve kraton in de as". "Oorzaak van de brand", zegt Mbak Moer, "was een kortsluiting in de ondeugdelijke elektrische installatie van de oudste vleugel".

Uit mystiek oogpunt waren er al verschillende influisteringen geweest die erop duiden dat er iets groots stond te gebeuren in de kraton. Drie uur voordat de brand uitbrak, belde vader mij op. Moer, zei hij, zeg tegen Mas Behi (prins Hangabehi, de oudste zoon)

dat hij vanavond niet de kamer van de pusaka binnengaat; ik wil dat zelf doen. Dat was vreemd, want die opdracht had hij Mas Behi eerder zelf gegeven. Die dinsdag had vader tegen mij gezegd dat er iets ging gebeuren waarvan de mensen zouden schrikken en dat ik me daarop geestelijk moest instellen. Hij had een dwerg ontmoet die hem had gemaand de hele familie voor te bereiden, want "de tijd was aangebroken".

Toen de brand was uitgewoed, kwam vader naar mij toe. Ik weet niet of u dit gelooft, maar omdat ik aan het hof degene ben die het meeste danst, sta ik in nauw

contact met Kanjeng Ratu Kidul (de majesteit van de Zuidzee), aan wie in het paleis op drie plaatsen wordt geofferd. "Moer", zei vader, "ga jij naar de zee om Grootmoeder te vragen of zij hiertoe bevolen heeft." Ik ging naar Parangkusumo [de plaats aan de zuidkust waar Senopati enige tijd zou hebben samengeleefd met Dewi Loro Kidul en waar een omheind heiligdom is, red.]. Het duurde geen vijf minuten of Grootmoeder kwam. Ze zei alleen dit: "Tak Obong - de brand is mijn werk - want de Javanen zijn vergeten dat ze Javanen zijn".

Bron NRC.

zoekt donateurs

Het Indisch Platform behartigt de belangen van de Indische gemeenschap bij de Nederlandse regering

Stichting Het Indisch Platform - Postbus 85564 - 2508 CG Den Haag

Bankrek. nr. NL84 INGB 0088 3644 67 t.n.v. Indisch Platform

Nederland moest wijken voor de immense druk van de grootmachten inzake Nieuw-Guinea

Door: Han Dehne

Bij de commentaren over mijn artikel met betrekking tot de Ethische Politiek kwamen wat misvattingen of onwetendheden naar voren over de rol van de USA met betrekking tot de overdracht van Nederlands Nieuw-Guinea aan Indonesië. Daarom plaats ik dit artikel om duidelijk te maken dat naast de USA ook Rusland een belangrijke rol speelde.

Ook dat mag opgeslagen worden in het collectief geheugen van allen die NNG een goed hart toedragen. Waarom, ik word moe van het steeds weer moeten uitleggen dat Nederland de

Papoea's niet heeft LATEN stikken, maar dat zij hen MOESTEN laten stikken.

Soekarno met John F. Kennedy

Is het lot van Nieuw-Guinea in 1962 mede bezegeld door de

russen die hun onderzeeboten voor de kust van Vogelkop hadden liggen?

Dat klinkt misschien bizar. Het betekent echter dat Nederland in alle gevallen Nieuw Guinea was kwijtgeraakt als overzees gebiedsdeel. Zelfs het begrip als zou Nederland de Papoea's in de steek hebben gelaten is dan nog de vraag.

Een Sovjet troepenmacht heeft in augustus 1962 op het punt gestaan Nieuw Guinea aan te vallen en te bevrijden van de daar aanwezige Nederlanders.

Indonesië eiste het gebied al vanaf hun onafhankelijkheid in

1945 op, maar Nederland was bereid het op een oorlog aan te laten komen om Nieuw Guinea te behouden.

De aldaar aanwezige Nederlandse krijgsmacht bestond op dat moment uit drie fregatten, een onderzeebootjager, een squadron Neptunes en Hawker-Hunter jagers, luchtdoelartillerie en zo'n 4800 militairen die het gebied moesten vrijwaren van steeds vaker voorkomende infiltraties van Indonesische zijde.

In 1962 besloot Moskou een zestal onderzeeboten, enkele tientallen Toepolev bommenwerpers en zo'n 3000 militairen naar Indonesië te sturen. Deze troepen moesten zich na hun aankomst in Indonesische uniformen omkleden. Daarnaast bezaten zij identiteitspapieren waaruit zou blijken dat zij op vrijwillige basis in Indonesische dienst waren.

Zij kregen echter hun bevelen rechtstreeks uit Moskou. (Is dit niet net zo als thans het geval is in de Oekraïne).

De commandanten van vijf van de zes onderzeeboten hadden het

bevel gekregen om elk zogenaamd vijandelijk schip te beschieten of te torpederen en naar de kelder te jagen. Dit bevel was gericht om alle schepen, marineschepen, koopvaardischepen en passagiersschepen te belagen, onder welke vlag dan ook zij geregistreerd waren.

Soekarno met Nikita Chroesjtsjov

De zesde onderzeeboot had als opdracht meegekregen om de brandstoftanks in Manokwari de lucht in te blazen en het daar aanwezige Nederlandse fregat te torpederen.

Onder zware druk van de Amerikanen gingen Nederland en Indonesië op 15 augustus 1962 alsnog akkoord met een overgave van de macht, maar Den Haag bleef treuzelen met de uit-

eindelijke parlementaire goedkeuring. Indonesië (Sovjet) had de invasievloot al op zee klaar liggen. Zij waren amper 10 mijl de kust genaderd toen zij alsnog het bevel kregen om hun acties te staken. Nederland zwichtte voor de enorme druk en ging spoorslags akkoord. Het verschil was slechts 2 uur, anders was het echt oorlog geweest.

Eigenlijk had Nederland in die tijd nog altijd grootse plannen met zijn laatste kolonie in de Oost, waar een immense rijkdom aan bodemschatten verborgen moest liggen. Toen het in Den Haag duidelijk werd dat er een serieuze oorlogsdreiging bestond en zij geen enkele steun zou kunnen krijgen van de Verenigde Staten was het pleit snel beklonken. De Papoea's werden in de steek gelaten door hun beschermer Nederland en Nederland voelde zich verraden door zijn beschermheer Amerika.

Met mijn hele hart hoop ik dat er ooit een vrij Papoea kan ontstaan.

Beeld van Batavia in de 18e eeuw

Dit artikel, afkomstig uit: "In de Archipel", geeft een beschrijving van de stad Batavia, het hoofdkwartier van de VOC in Azië, in de 18e eeuw. Aan de hand van een overzichtsbeeld van de stad en 'ommelanden' uit die tijd worden de straten, grachten, rivieren, stadsmuren, forten en gebouwen besproken.

De afbeelding op de volgende pagina is een "vue d'optique" of perspectiefbeeld van Batavia. De

prent is van de hand van Jan van Ryne en gemaakt in 1754. Het werd rond 1780 in spiegelbeeld gepubliceerd in Parijs onder de titel "Vue de l'isle et de la ville de Batavia appartenant aux Hollandois, pour la Compagnie des Indes" oftewel Zicht op het eiland en de stad Batavia behorend tot de Nederlanders, voor de Oost-Indische Compagnie.

Het plaatje hierbij is weer 'teruggespiegeld' om met de waarheid overeen te komen. We zien Batavia vanuit het noorden, dus vanaf de Javazee.

De afbeelding geeft een vrij goed en gedetailleerd overzicht van de stad Batavia en de omliggende landerijen halverwege de 18e eeuw. In dit artikel wordt het beeld in detail beschreven, met een toelichting op de straten, grachten, rivieren, forten en andere gebouwen die te zien zijn.

Zicht op Batavia halverwege de 18e eeuw. De in het artikel genoemde straten (rood), rivieren en grachten (blauw) en gebouwen (bruin) zijn aangegeven. Zie aan het eind van het artikel voor een volledig register.

De stichting van Batavia en de Groote Rivier

De stichting van Batavia hangt nauw samen met de 'Groote Rivier', duidend op de rivier Ciliwung. Bij de monding van de Ciliwung was tussen de 13^e en 16^e eeuw de belangrijke handelshaven **Sunda Kelapa (A)** van het koninkrijk Soenda. Rond 1515 al schreef een Portugese ontdekkingsreiziger "De haven van Calapa is een schitterende haven. Het is de belangrijkste en beste van alle". In de 16e eeuw, onder de sultanaten van Demak en Banten, werden de haven en omliggende 'stad' hernoemd tot *Jayakarta* of *Jacatra*, hetgeen 'glorieuze overwinning' betekent.

Zicht op de Groote Rivier richting Noord-oosten. Schilderij, Andries Beeckman, 1656, Tropenmuseum.

In 1611 bouwde de VOC een eerste handelspost aan de oostelijke oever van de Ciliwung,

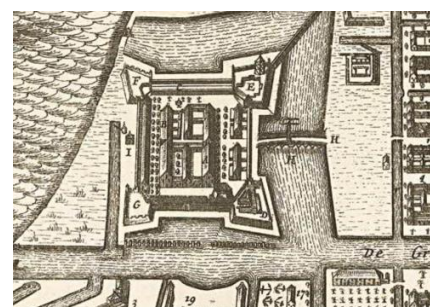
genaamd Batavia. Onder gouverneur-generaal Jan Pieterszoon Coen werd de handelspost vanaf 1619 versterkt en het **kasteel van Batavia (1)** gebouwd. Enkele jaren later, onder gouverneur-generaal Jacques Specx werd Batavia verder uitgebreid: de Oosterstad werd aangelegd (aan de oostelijke oever van de Ciliwung), en de **Groote Rivier (B)** werd gekanaliseerd. Al tijdens de koloniale tijd werd dit kanaal steeds vaker *Kali Besar* genoemd ('*kali*' is Javaans voor rivier, '*besar*' is Maleis voor groot). Langs weerszijden van het kanaal, aan de straten Kali Besar-Oost en -West, werden ook steeds meer pakhuizen en marktgebouwen gebouwd. Het noordelijke deel van het kanaal, dat door landaanwinning steeds langer werd, werd later **Havenkanaal (A)** genoemd en nog later Oude Havenkanaal. Tegenwoordig heet het havengebied weer Sunda Kelapa.

Het Kasteel van Batavia

Zoals aangegeven was het **kasteel van Batavia (1)** het eerste onderdeel van de stad. Op de vier hoeken bevonden zich bastions, genaamd Diamant (zuidwest), Robijn (zuidoost), Safier (noordoost) en (noordwest). Het kasteel had twee toegangspoorten: de Landpoort aan de

zuidkant en de Waterpoort aan de noordkant.

Binnen in het kasteel bevonden zich allerlei gebouwen. Op de plattegrond uit 1744 zien we onder andere een officierswoning, onderkomens voor sergeanten, een woning voor de chirurgijn, onderkomens voor de koks en een klokkentoren. Bij de afbeelding uit 1782 van de binnenplaats van het kasteel is rechts het gouvernement te zien: de woning en dienstvertrekken van de gouverneur-generaal van de VOC. Verder waren er ook winkels en een kerk binnen de kasteelmuren. Het kasteel van Batavia was in de 18e eeuw dus eigenlijk een 'stad in een stad'.

Kasteel van Batavia, 1740, links de Javazee. Rijksmuseum.

Halverwege de 18e eeuw werd een deel van de zuidelijke muur van het kasteel, inclusief de Landpoort, afgebroken, waardoor het kasteel in directe verbinding kwam te staan met het **Kasteel-**

Beeld van de binnenpoort van het Kasteel in 1682 (links (Kon. Bibliotheek) en de Amsterdamse Poort (rechts) na het dempen van de gracht, eind 19^e eeuw (Tropenmuseum)

plein (a). Het Kasteel-plein werd ook door de Raad van Justitie gebruikt als gerechtsplaats (bijgenaamd 'Het Groene Zoodje'): de plek waar lijfstraffen en executies plaatsvonden. De ophangingen vonden plaats net buiten de stad op het **Galgen-veld (h)**. Op de grote afbeelding is er nog een tweede galgenveld te zien aan de oostkant van de stad. Op de meeste oude kaarten staat echter alleen die aan de westkant.

Omdat het er dichtbevolkt was en omringd door het water van de grachten kwamen er in het kasteel van Batavia en omgeving veel ziektes voor. Ook was het in de oude gebouwen van het kasteel erg benauwd. Om die reden hadden veel gouverneurs-generaal ook nog een woning in een nieuwere wijk van Batavia, buiten het kasteel. In 1809 besloot de gouverneur-generaal Herman Willem Daendels daarom om de gouvernementsgebouwen zo'n 12

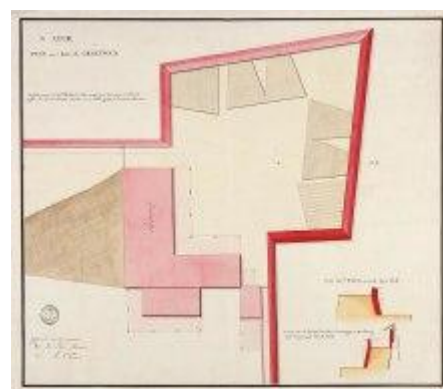
kilometer naar het zuiden te verplaatsen, naar het iets hoger gelegen Weltevreden (net ten zuiden van Noordwijk, **15**). Het kasteel werd daarop afgebroken en veel van de stenen werden gebruikt om het 'Paleis van Daendels', ook bekend als het 'Witte Huis' aan het Waterlooplein in Weltevreden te bouwen. Waar voorheen het kasteel stond werd de Kasteelweg aangelegd, met vooral pakhuizen en fabrieken daaromheen.

Grachten

Zoals hierboven beschreven werd de rivier de Ciliwung, de **Groote Rivier (B)**, al rond 1630 gekanaliseerd. In de daarop volgende decennia werd er een typisch Nederlands grachtenstelsel aangelegd. Verschillende van die grachten zijn duidelijk op de afbeelding te zien.

Aan de zuidkant van het Kasteelplein liep de **Amsterdamsche Gracht (C)**. Dit was een van de oudste grachten van de stad, eerst genoemd Oudemarktgracht, snel daarna hernoemd tot Steenhouwersgracht en uiteindelijk dus tot Amsterdamsche Gracht. Toen de Landpoort van het kasteel halverwege de 18e eeuw werd afgebroken, werd er een nieuwe

poort gebouwd op de oever van deze gracht: de Amsterdamse Poort. Vanaf de poort was er via zowel de **Heerenstraat (b)** als de **Prinsenstraat (c)** een directe verbinding met het **Stadhuisplein (d)**. De Amsterdamsche Gracht werd aan het eind van de 19e eeuw gedempt, maar de poort heeft er nog tot de jaren 50 gestaan. Nu is de poort dus ook weg, en in de *Jalan Nelayan Timur* (de huidige straatnaam van waar ooit de gracht lag) is niets historisch meer te herkennen.

Bataviase stadsmuur van het Bastion Groningen, 1762 (Nationaal Archief)

Andere grachten in het oostelijke deel van de oude stad waren de **Tijgersgracht (D)**, **Kaaimansgracht (E)** en **Leeuwinnegracht (F)**. Deze bestaan tegenwoordig allemaal niet meer. Zoals gezegd werd de oude stad van Batavia steeds meer gezien als een

vervuilde, benauwde en ongezonde stad met veel tropische ziektes. Vanwege de hoge sterfte had het ook wel de bijnaam "Het kerkhof der Europeanen". De Tijgersgracht werd daarbij min of meer als een uitzondering gezien.

Vanwege de vrij brede straten en schaduw door de bomen was het plezieriger dan de rest van de stad. Een bekende inwoners van de Tijgersgracht in de 17e eeuw was Abel Tasman. Deze ontdekkingsreiziger woonde er tussen 1652 en zijn dood in 1659.

Zicht op het weeshuis aan de Spinhuisgracht (links) 1775 (Nationale Bibliotheek Indonesië)

Een gracht die nog wel bestaat is de **Stadsbuitengracht** (G). Dit was een kanaal net buiten de stadsmuren. Zo was er ook een (smallere) Stads-binnengracht aan de binnenzijde van de muren.

Aan de westzijde van de stad, die iets later gebouwd was, bevonden zich ook allerlei grachten. Net als aan de oostkant is ook hier de **Stadsbuitengracht** (H) de enige die tot de dag van vandaag nog bestaat. De kleinere grachten binnen de muren heetten de **Spinhuisgracht** of Rhinocerosgracht (I), de **Jonkersgracht** (J), de **Chineesche Gracht** (K) en de **Maleische Gracht** (L). Het stratenpatroon van het westelijke deel werd voltooid door de **Utrechtse Straat** (e) en door de **Javaansche Straat** (f).

Behalve de grachten in en om de oude stad werden er ook steeds meer kanalen in de omgeving gegraven.

De stadsmuren, poorten en bastions

In dezelfde periode dat de grachten waren gegraven werden er ook stadsmuren rondom Batavia gebouwd. In de 18e eeuw woonden de meeste Europeanen nog binnen deze muren, maar op de afbeelding is duidelijk te zien dat er inmiddels ook allerlei gebouwen buiten de muren zijn.

In de stadsmuren bevonden zich tenminste 21 bastions (bolwerken). De bastions waren zo gebouwd dat er niet alleen verdedigd kon worden tegen aanvallen van buitenaf, maar dat er ook naar binnen geschoten kon worden. Zo kon de VOC de bastions ook gebruiken in het geval van een opstand in de stad. Dat gebeurde bijvoorbeeld in 1740 tijdens de Chinezenmoord, waarbij er naar schatting 5.000 tot 10.000 Chinese inwoners van Batavia werden uitgemoord.

De Nieuwe Poort en ophaalbrug over de Stadsbinnengracht (Atlas van Mutual Heritage)

De bastions aan de oostzijde heetten met de klok mee (gezien vanaf het kasteel) Amsterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam, Hoorn, Enkhuizen, Vianen, Gelderland, Oranje, Nieuwe Poort, Hollandia en Grimbergen. Die aan de westkant heetten Diest, Nassau, Zeeland, Utrecht, West-Friesland, Overijssel, Groningen, Zeeburg en Culemborg (de spelling van al deze plaatsnamen was destijds vaak nog anders, zo werd onder andere Enckhuysen en

Cuijlenburch geschreven). De meeste bastions zijn vrij goed te zien op de grote afbeelding. Elk zag er weer net wat anders uit. Een voorbeeld is het **bastion Groningen** (2) in de noordwesthoek, waarvan het bijgaande plaatje een achttiende-eeuwse plattegrond is.

Overblijfselen Bastion Culemborg met op de achtergrond de uitkijktoren (now.jakarta.co.id)

Vier van de bastions fungeerden tevens als stadspoort. Deze zijn op de overzichtsafbeelding niet goed te zien. Het zijn de **Rotterdamse Poort** (3) aan de oostkant, de **Nieuwe Poort** of Nieuwpoort (4) en de **Dietspoort** (5) aan de zuidkant en de **Utrechtse Poort** (6) aan de westkant. Van elk van deze poorten is tegenwoordig niets meer terug te vinden. Het enige dat er nog aan herinnert is dat de voormalige Nieuwpoortstraat nu **Jalan Pintu Besar** (Grote Poortstraat) heet, en de straat rondom de Dietspoort **Jalan Pintu Kecil** (Kleine Poortstraat).

Naast de vier hoofdpoorten was er bij het bastion Culemborg aan de noordkant nog een extra poort genaamd Vierkantspoort: dit was de toegang tot de haven. Deze poort was genoemd naar het naastgelegen gebouw: het **Vierkant** (7) of officieel het "Huis van den Generalen Ontvang". Dit was een soort 'aankomstterminal' van de haven. Bastion Culemborg is ook het enige van de 21 bastions waar nog iets van over is. Vanaf de 19e eeuw waren de stadsmuren niet meer nodig voor de verdediging, dus werd het steeds verder afgebroken. Het bastion Culemborg werd echter

Stadhuysplein (links) met stadhuis en (Nieuwe) Hollandsche Kerk, 1740. (Museum Bronbeek) en (rechts) zicht op Fort Rijswijk, 1770 met het Molenvliet kanaal (Nationale Bibliotheek van Indonesië)

nog gebruikt als uitkijk over de haven en de baai. Rond 1850 werd er ook nog een hogere uitkijktoren in het bastion bijgebouwd. Het bastion en de uitkijktoren zijn nu onderdeel van het Maritiem Museum van Jakarta.

Stadhuis en kerken

Een belangrijk gebouw in de stad, gelegen aan het Stadhuysplein (d) was het **Stadhuis van Batavia** (8). Dit werd gebouwd tussen 1707 en 1710 in een stijl geïnspireerd op het 50 jaar eerder gebouwde Paleis op de Dam in Amsterdam. Na de Indonesische onafhankelijkheid werd het gebouw onder andere gebruikt als gouvernement van de provincie West-Java en later van de provincie Jakarta. Sinds 1974 is het in gebruik als *Jakarta History Museum*.

Aan hetzelfde plein is de **Hollandsche Kerk** (9) te herkennen. In eerste instantie had Batavia een kerk in het kasteel, maar er was behoefte aan een grotere kerk. Daartoe werd in 1640 de Hollandsche Kerk, bijgenaamd Kruiskerk, gebouwd. Het ontwerp ervan was gebaseerd op de net voltooide Noorderkerk in Amsterdam. Een kleine honderd jaar later, in 1733, werd de kerk grotendeels herbouwd en uitgebreid. Het verhaal gaat dat de

reden hiervoor was dat er een nieuw orgel was, dat in de Oude Hollandsche Kerk niet naar binnen paste. De Nieuwe Hollandsche Kerk had nog steeds het grondpatroon van een kruis, maar was van buiten in een heel andere stijl gebouwd.

De Nieuwe Hollandsche Kerk werd geen groot succes. De kerk was veel te groot voor de relatief kleine gemeenschap van Europese kerkgangers, waardoor de kosten de pan uit rezen. Ook was er onvoldoende rekening mee gehouden dat de grond hier aan de oever van de Groote Rivier (*Kali Besar*) slap en moerassig was, waardoor de 700 gebruikte heipalen onvoldoende waren.

Gereja Sion, nu, voorm. Portugese Buitenkerk, (CatatanWisata.com)

Binnen enkele jaren ontstonden er al scheuren in de kerk door een grote aardbeving. Rond 1808, tegelijk met de afbraak van het kasteel, besloot gouverneur-

generaal Herman Willem Daendels ook de kerk af te laten breken. Ook hier gingen de bouwmaterialen richting Weltevreden. Op de locatie van de kerk werden vervolgens pakhuizen gebouwd, en in 1936 werden die gebouwen opgekocht om er een museum van te maken. Dit is tegenwoordig het Wajangmuseum. In het museum bevinden zich nog grafstenen van bekende personen uit Batavia, die ooit begraven werden in de Hollandsche Kerk, waaronder Jan Pieterszoon Coen.

Naast de Hollandsche Kerk waren er nog meer kerken in Batavia. Zo waren er de **Portugese Binnenkerk** (10) en **Portugese Buitenkerk** (11), duidend op hun locatie binnen en buiten de stadsmuren. Deze kerken waren voor de *Mardijkers*: christelijke vrijgemaakte slaven uit vooral Portugese koloniën in Azië en Afrika, die naar Batavia waren gebracht. De Binnenkerk bestaat tegenwoordig niet meer, maar de Buitenkerk nog wel, nu onder de naam *Gereja Sion*. Deze was gebouwd in 1695, en is de oudste nog bestaande kerk in Jakarta.

Forten rondom de stad

In de 17e eeuw had Batavia nog geregeld last van invallen door de troepen van het sultanaat Bantam.

Zicht op Fort Jacatra rond 1740 (Tropenmuseum)

Daarnaast hadden boeren en reizigers rondom de stad last van overvallen door bendes. In 1656 besloten de gouverneur-generaal en Raad van Indië daarom tot de bouw van verschillende forten ter verdediging van de 'ommelanden'. Deze forten werden gebouwd op een afstand van ongeveer 1 tot 5 kilometer buiten de stad. Van elk van de forten is tegenwoordig niets meer te herkennen, omdat ze allemaal werden afgebroken in opdracht van gouverneur-generaal Daendels, net als het kasteel en de Hollandsche Kerk.

Aan de westzijde werd Batavia beschermd door het **grensfort Anké (12)**. Deze was in eerste instantie aangelegd als de aarden Sterreschans, bij de samenvloeiing van de Bacherachtsgracht (**R**) en de rivier Anké (ook gespeld als Angkee, Anckee, etc., en tegenwoordig *Angke*). Vervolgens werd de aarden schans vervangen door een stenen redoute, en daaromheen werd in 1679 een fort met vier bastions gebouwd. Dichterbij de stad, eveneens aan de Bacherachtsgracht, bij de kruising met de rivier de Oude Grogol (**S**), stond nog een kleiner fort: **De Vijfhoek (13)**.

De forten die aan de zuidkant van de stad kwamen waren **Rijswijk (14)** en **Noordwijk (15)**. Fort Rijswijk stond eerst langs de rivier Krokot, maar werd nog in de 17e eeuw vervangen door een tweede

fort met dezelfde naam iets oostelijker, niet ver van de bocht in het kanaal Molenvliet (**O**). Tijdens de Chinese opstand (Chinezenmoord) in 1740 werd het fort vernietigd, maar een jaar later ook weer opgebouwd. Het fort Noordwijk stond iets oostelijker, bij de aftakking van de Ciliwung-rivier en Molenvliet, waar ook een sluis was. De namen Rijswijk en Noordwijk hebben nog lang bestaan tijdens de koloniale tijd, als straat- en wijknamen. De sluis bij Noordwijk (*Pintu Air*) bestaat nog wel tot op de dag van vandaag.

Molenvliet west, 1930 (boven) en nu (onder)

Het fort dat op de grote afbeelding aan de oostkant te zien is heette **Fort Jacatra (15)**, gelegen

langs het Goenoeng Saharie-kanaal (**P**) op de kruising met wat later de Jacatraweg zou heten. Nog verder naar het oosten, niet te zien op de afbeelding, stond het fort Antjol.

Dit fort, ook bekend onder de naam Zoutelande, bevond zich zo'n vijf kilometer ten oosten van Batavia. Er was een directe verbinding tussen Batavia (Rotterdamse Poort) en het fort via de **Antjolscheweg** en -vaart (**g**). Antjol (*Ancol*) is tegenwoordig een recreatiegebied langs de noordkust van Jakarta met meerdere pretparken en stranden, en er is ook nog een Nederlandse erebegraafplaats.

Een zevende fort werd nog gebouwd op het eilandje Onrust voor de kust van Batavia, dat onderdeel is van de Duizend Eilanden. Fort Onrust is op de grote afbeelding niet te zien.

Kanalen en rivieren buiten de stad

De twee belangrijkste rivieren die vanuit de bergen richting Batavia liepen waren de Ciliwung, in die tijd ook genaamd **Rivier Jacatra (M)**, en de **Krokot (N)**. Hoe langer de Nederlanders er waren, hoe meer de rivierlopen echter werden veranderd. Door de eerdergenoemde grachten in en om de oude stad was de monding van beide rivieren al veranderd.

In 1648 werd er een nieuw kanaal gegraven, als bypass van de Ciliwung (Jacatra). Het nieuwe kanaal kwam tussen de bovenloop van de Ciliwung bij Noordwijk via Rijswijk naar de oude stad. In opdracht van de VOC werd het kanaal aangelegd door de 'Kapitein der Chinezen' Phoa Bing Gam, de leider van de Chinese gemeenschap. Het kanaal was enerzijds bedoeld om overstromingen te voorkomen, en anderzijds om vervoer van vooral bouwmaterialen vanuit het binnenland makkelijker te maken. Het kanaal werd genoemd naar de de bouwer: Bingamvaart. Hij mocht in eerste instantie ook tol heffen op het scheepvaartverkeer. In 1661 namen de Nederlanders het kanaal over, en werd de naam veranderd in **Molenvliet** (O). Omdat rondom Rijswijk en Noordwijk later de stad Weltevreden gebouwd werd (wat nu het centrum van Jakarta is), werden de Molenvliet en de naastgelegen wegen een zeer belangrijke verbinding tussen de oude stad (Batavia) en de nieuwe stad (Weltevreden).

Later in de 17e eeuw werd de rivierenloop nog meer veranderd. Zo werd er nog een aftakking gemaakt van de Ciliwung, via het fort Jacatra rechtstreeks naar de kust. Daardoor hoefde niet al het rivierwater meer door de oude stad, waardoor overstromingen

verminderd konden worden. Dit kanaal heette de **Goenoeng Saharie** (P). Andere kanalen of gekanaliseerde rivieren die op de grote afbeeldingen te herkennen zijn, zijn de **Groninger Vaart** (Q) van het bastion Groningen naar het westen en de **Bacherachtsgracht** (R) van de zuidkant van Batavia in Oostelijke richting naar de redoutes Vijfhoek en Angke.

Het Goenoeng Saharie-kanaal in 1870 (Tropenmuseum)

Register

Rivieren, kanalen en grachten

- A) Haven Sunda Kelapa / Havenkanaal
- B) Groote Rivier / Kali Besar
- C) Amsterdamsche Gracht
- D) Tijgersgracht
- E) Kaaimansgracht
- F) Leeuwinnegracht
- G) Stadsbuitengracht (oostzijde)
- H) Stadsbuitengracht (westzijde)
- I) Spinhuisgracht / Rhinocerosgracht
- J) Jonkersgracht

- K) Chineesche Gracht
- L) Maleische Gracht
- M) Rivier Jacatra (Ciliwung)
- N) Rivier Krokot
- O) Molenvliet
- P) Goenoeng Saharie-kanaal
- Q) Groninger Vaart
- R) Bacherachtsgracht
- S) Oude Grogol

Gebouwen

- 1) Kasteel van Batavia
- 2) Bastion Groningen
- 3) Rotterdamse Poort
- 4) Nieuwe Poort / Pintu Besar (grote poort)
- 5) Dietspoort / Pintu Kecil (kleine poort)
- 6) Utrechtse Poort
- 7) Het Vierkant / Huis van den Generalen Ontvang
- 8) Stadhuis van Batavia
- 9) Nieuwe Hollandsche Kerk
- 10) Portugese Binnenkerk
- 11) Portugese Buitenkerk
- 12) Grensfort Anké (Sterrenschans)
- 13) Fort De Vijfhoek
- 14) Fort Rijswijk
- 15) Fort Noordwijk
- 16) Fort Jacatra

Straten en pleinen

- a) Kasteelplein
- b) Heerenstraat
- c) Prinsenstraat
- d) Stadhuisplein
- e) Utrechtse Straat
- f) Javaansche Straat
- g) Antjolscheweg
- h) Galgenveld

Naast de **straatnamen** 'vroeger en nu' van **Batavia / Jakarta**
<https://indearchipel.com/2017/05/24/straatnamen-batavia-jakarta/>
 heeft "In De Archipel" ook de straatnamen van **Medan** online staan

<https://indearchipel.com/2017/09/07/straatnamen-medan/>

Alsmede de straatnamen van **Semarang**

<https://indearchipel.com/2018/01/29/straatnamen-semarang/#more-23257>

En nu ook de straatnamen van **Surabaya**

<https://indearchipel.com/2018/07/31/straatnamen-syrabaya/>

Verras uw familielid, vriend(in), kennis, collega met een GRATIS ABONNEMENT OP NICC MAGAZINE
info@indisch-centrum-den Haag.nl

Meikarta, het nieuwe Jakarta

Door: Michel Maas

Na de indrukken van het zeer vroege Jakarta, nu een toekomstbeeld van Indonesië, waar in rap tempo gewerkt wordt aan de realisatie van de nieuwe hoofdstad van het land. Tenminste, dat is het plan. Helaas is door overmoed, geldgebrek en corruptie Meikarta voorlopig nog een fata morgana.

De stad Meikarta is nog in aanbouw, Maar straks als hij klaar is, moet hier in de rijstvelden van Cikarang een 'nieuw Jakarta' staan. Mooier, beter en moderner dan de stoffige, verstopte, stinkende oude stad die 60 km verderop uit zijn voegen staat te barsten.

Niet minder dan Manhattan moet het worden, met hetzelfde overzichtelijke kaarsrechte stratenplan: "The only gris in Asia". De bewoners zijn jong, sportief en gelukkig en hun stad heet Meikarta. Brede fileloze wegen, joggingpaden, scholen, winkelcentra, ziekenhuizen, hotels (5 sterren), een heus 'Central Park' en zelfs een eigen 'Silicon Valley', waar Google, Apple en Facebook gezellig bij elkaar zullen zitten. De eerste woontorens heten: Irvine, Glendale, Burbank en Newport. Ze vormen samen de wijk 'Orange

County' en beloven veel comfort, pleasure en prestige.

Meikarta wordt geen kleine stad. De eerste fase moet ca. 1 miljoen mensen trekken en later moeten er zelfs 10 miljoen wonen in een luxe, die niet onder zal doen voor New York, Singapore of Londen. Meikarta wordt een 'on-Indonesische stad die 'alles overtreft wat dit land ooit heeft gezien'. Meikarta zet 'een nieuwe standaard voor een wereldstad, in Zuid-oost Azië en ver daarbuiten'.

Fata morgana

Als het er ooit van komt. Voorlopig woont er nog niemand in Irvine, Glendale, Burbank en Newport. Begin vorige maand zijn wel de eerste sleutels overhandigd aan 863 kopers van appartementen daar, maar die zijn nog door niemand gebruikt, want de torens zijn nog niet klaar.

De sleutels moesten de buitenwereld tonen dat er schot zit in de zaak. In werkelijkheid is Meikarta nog een Fata morgana. Je rijdt erheen, je kijkt rond, je vertrekt en dan denk je: "Wat heb ik eigenlijk gezien....?"

Vier torens met lege appartementen. 'De mensen wachten af. Ze komen hier pas wonen als er burens zijn en winkels', zegt een bewaker. Een PR-dame komt haastig aanrennen om te voorkomen dat er foto's gemaakt worden. Een onaf gebouw zonder mensen is beslist geen goede reclame voor een wereldstad in wording.

De nervositeit rond Meikarta is groot. Met vier woontorens ben je er niet. Er moeten er tientallen komen.... ruim honderd, inclusief shoppingmalls, bioscoop, restaurants, enzovoorts. En al die gebouwen kunnen niet bij stukjes en beetjes verrijzen. Deze stad moet er 'in één keer staan!' Met alles erop en eraan. En de torens moeten vol; niet alleen deze vier. Maar allemaal. Honderdtwintig in

totaal alle 250.000 appartementen tegelijk.

Megalomane droom

Irvine, Glendale, Burbank en Newport zijn de uithangborden. De vier torens zijn min of meer klaar. Ze staan het dichtst bij de snelweg, waar een billboard 'Welcome in Meikarta' de mensen langs een plantsoentje leidt, over een splinternieuwe snelweg, die ophoudt op een parkeerplaats midden in het hart van Meikarta. Er staat een groot kantoorgebouw met de grote 'verkoopshal' met een aantal 'kijkwoningen', een bioscoop, een namaak-Starbucks die Maxx heet.

Meikarta in aanbouw; mogelijk geen afbouw....

De hal is verlaten. Honderden lege stoelen staan te wachten op de mensen die niet komen. Verkopers verkopen niets en niemand kijkt in de kijkwoningen. Niemand ziet de reclameschermen, waarop een gelikte mix van Singapore, Dubai en New York te zien is. Daaronder de slogan: 'The future is here today'.

De stilte van binnen zet zich buiten voort. "De bouw gaat dag-en-nacht door", zeggen de verkopers, maar daar is weinig van te merken. Enkele tientallen torens staan in aanbouw en in elk van die gebouwen zie je mensen met frisse gele helmen, maar echt veel zijn het er niet. En gebouwd wordt er nauwelijks. In april meldde de krant Lompas, dat de hoofdaannemer er helemaal mee was ge-

Artist-impression van de nieuwe hoofdstad van Indonesië: Meikarta

stopt. De krant citeerde een interne memo, waarin aan vijftien onderaannemers werd gemeld dat het werk 'tot nader order' was stilgelegd. Later vertelde de hoofdaannemer, dat er wel werd doorgebouwd aan de vier eerste torens. Die moesten koste wat koste voor eind 2018 klaar zijn.

Juridisch drijfzand

Dat lijkt te gaan lukken, maar vooralsnog ziet het niet goed uit voor de nieuwe wereldstad. En meer slecht nieuws haalde de media. Twee reclamebedrijven klaagden de Lippo Group aan, omdat die de miljoenen Euro's voor de campagne niet zou hebben betaald. Er verschenen berichten over investeerders die wegliepen, en over Lippo zelf, dat een help pakket aandelen in Meikarta van de hand zou hebben gedaan. Berichten die stevast werden ontkend. Dan waren er ook nog huizenkopers die interviews gaven, waarin ze vertelden dat ze zich bedrogen voelden. Eigendomsapieren die niet kwamen en de 'geld-terug-garantie' die geen stuiver waard bleek te zijn.

Het pijnlijkste nieuws was wel dat de Lippo Group niet eens zijn bouwvergunningen in orde zou hebben.

Meikarta werd gebouwd op juridisch drijfzand.

De vice-gouverneur van West-Java, de provincie waarin Meikarta ligt, eiste zelfs stopzetting van alle bouwactiviteiten. Kort daarop kwam de directie plotseling met een vergunning aanzetten voor in ieder geval 84,6 van de 500 hectare.

Enkele dagen daarna kwam aan het licht hoe Lippo aan die vergunning was gekomen. Corruptiebestrijders van de Indonesische anti-corruptiecommissie KPK hebben daarop tien mensen gearresteerd, onder wie een *bupati* (regent) en Lippo kopstuk Billy Sindoro en zijn broer Eddy Sindoro. Deze Lippo bonzen zouden de bupati ruim vier ton hebben gegeven om de bouwvergunningen voor die 84,5 hectare rond te krijgen.

Schrikbeeld

Toen dit nieuws bekend werd, kelderden de aandelen van Lippo meteen met 15 % en de Indonesische Bank BMI kondigde aan voorlopig geen kredieten meer te verstrekken.

Aan de horizon doemt nu het schrikbeeld op dat de critici van Meikarta van het begin af aan hebben geschilderd: het beeld van een spookstad die

nooit is afgebouwd. Of op z'n allerbest: een beeld van een doorsnee verzameling woontorens met een doorsnee shoppingmall, waarvan er al zoveel zijn gebouwd, zo van 13 in een dozijn.

In Jakarta staat zo'n complex, Kemang Village; ook van Lippo. Een mall met een paar woontorens, die nooit geworden zijn zoals Lippo ooit beloofde. "Hier komt het Marriott" schreeuwde een billboard jarenlang, maar het is er nooit gekomen. De grote groene glazen buitenwand van de hoteltoeren is nooit voltooid. Het glas dat er wel zit is dof geworden en beschimmeld. En de toren steekt dood en donker de lucht in, als een waarschuwend vinger.

In het hart van Meikarta staat een lange rij golfkarretjes geparkeerd. Ze zijn een jaar geleden aangeschaft om kopers over het immense bouwterrein te rijden. De karretjes rijden al lang niet meer. "Er zijn geen chauffeurs", beweert een bewaker. "O, hoe laat komen die dan", vraagt een bezoeker. "Die komen niet meer", is het antwoord.

Eerder geplaatst in De Volkskrant.

Sophiahof

Van Indië tot nu

Onder deze titel houdt de redactie van NICC Magazine u maandelijks op de hoogte van nieuws, actualiteiten en het programma van de nieuwe Indische Ontmoetingsplek Sophiahof

Programmering 'Gepeperd verleden # 5 Dekolonisatie

Op zondag 25 november houdt het Indisch Herinneringscentrum op de Sophiahof de slotbijeenkomst Gepeperd Verleden #5. Met **Kester Freriks, Joss Wibisono, Ricci Scheldwacht, Stephanie Welvaart** en **Remco Raben**. Mis het niet. Meld je snel aan, want er is beperkt plek!

Ons gedeelde koloniale verleden is de afgelopen jaren op allerlei manieren actueel in de samenleving. Meerstemmige perspectieven vormen wezenlijk onderdeel bij duiding van dit verleden en de betekenis daarvan nu.

Tijdens de slotbijeenkomst wordt ingezoomd we op het thema dekolonisatie. Wat verstaan we nu precies onder dekolonisatie?

Kunnen positieve herinneringen aan de koloniale tijd en kritische reflectie op het koloniale systeem

samengaan? Wie spreekt namens wie als het gaat over onze koloniale geschiedenis? Hoeveel invloed heeft het koloniale verleden nog op ons denken? Samen met panel en publiek gaat moderator **Wim Manuhutu** hierover in gesprek. U komt toch ook.

Programma:

13.30 - 14.00 ontvangst

14.00 - 16.30 programma

16.30 - 17.30 borrel

(inclusief)

Entree: 7,50 p.p.

Locatie: Het Indisch Herinneringscentrum, Sophialaan 10, Den Haag

Gepeperd Verleden is een programma ontwikkeld door het Indisch Herinneringscentrum en wordt mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het **vfonds** met middelen uit de Nationale Postcode Loterij, de BankGiro Loterij en de Nederlandse Loterij.

De titel Gepeperd Verleden is geïnspireerd op het boek van Harm Stevens: **"Gepeperd Verleden: Indonesië en Nederland sinds 1600"**. Een prachtige uitgave van de afdeling Geschiedenis van het Rijksmuseum.

Aanmelden kan [hier](#).

Interviewbegeleiders gezocht

Eind oktober is het Indisch Herinneringscentrum met het educatieve programma Koloniale Sporen in mijn Buurt gestart, i.s.m. Stichting In mijn Buurt en Educatie Studio op het Edith Stein College in Den Haag. Hiervoor zijn we hard op zoek naar interviewbegeleiders (vrijwillig).

Een verdiepend en interactief onderwijsprogramma.

Tijdens het programma **Koloniale Sporen In Mijn Buurt** verdiepen de leerlingen zich in koloniale (oorlogs)geschiedenis en erfgoed van Nederland. Nederlands-Indië (nu Indonesië), Suriname en de Antillen staan hierbij centraal. Leerlingen trainen onderzoeks-,

interview- en presentatievaardigheden en de geschiedenis vanuit verschillende kanten te bekijken.

Ze krijgen daarbij les van een (stads)historicus, journalist en speech-coach. Ze gaan op zoek naar koloniale sporen in hun eigen buurt en interviewen oudere

koloniën. Tijdens de eindpresentatie vertellen de leerlingen het verhaal terug aan de ouderen. De interviews worden vastgelegd in tekst, beeld en audio en zijn achteraf terug te vinden op de websites van de samenwerkingspartners. Ze worden gebruikt voor on-derwijsdoeleinden en in pop-up tentoonstellingen in de buurt of tijdens herdenkingen.

Wordt u interviewbegeleider?

U kunt onderdeel uitmaken van deze bijzondere ontmoetingen door journalist-begeleider te worden. Samen met de leerlingen bereidt u het interview voor. U

begeleidt ze naar het interview, notuleert het gesprek om dat na afloop uit te werken tot een verhaal. Alle verhalen worden gepubliceerd op de website: Inmijnbuurt.org.

De interviews zullen één à anderhalf uur duren. Het uitwerken ervan kost gemiddeld 2 uur tijd. Lijkt het u leuk en leerzaam om hier vrijwillig aan mee te werken? Laat het ons weten en neemt

u contact op met Claudia Carli claudia@oorloginmijnbuurt.nl of via telefoonnr. 06-24205201 Maartje Strijbis m.strijbis@indischherinneringscentrum.nl

Word vriend van het Indisch Herinneringscentrum

Het **Indisch Herinneringscentrum** zet zich in om de **geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië** en de gevolgen daarvan door te geven, levend te houden en te onderzoeken wat dit voor huidige generaties betekent. Dat doen we voor u, maar ook graag samen met u! Als **Vriend** geeft u het Indisch Herinnerings-

centrum net even dat **extra steuntje in de rug**. Met een donatie van minimaal € 25 per jaar ondersteunt u ons werk en

bent u als Vriend op een speciale manier verbonden aan het

Indisch Herinneringscentrum. Vrienden hebben bovendien bij ons een streepje voor. Maar niet alleen ontvangt u als **welkomstcadeau** het prachtige door **Jet Bussemaker** geschreven boek **Dochter van een kampkind**, u ontvangt ook eens per jaar een **speciale uitnodiging** alleen voor Vrienden. **Vriend** worden kan [hier](#).

Wordt vriend van Stichting Moluks Historisch Museum

Vindt u het belangrijk dat het Molukse culturele erfgoed toegankelijk is en bewaard blijft voor volgende generaties? Word dan Vriend van stichting Moluks Historisch Museum (stg. MHM).

Met uw contributie maakt u het mogelijk dat stg. MHM haar collecties beheert en presenteert, activiteiten en herdenkingen organiseert en er zorg voor draagt dat de Molukse geschiedenis en cultuur zichtbaar zijn in de Nederlandse samenleving.

De [Vriendenwerkgroep](#) van Stichting Moluks Historisch Museum is daarom deze Vriendencampagne gestart.

Voor 25 euro bent u Vriend voor een heel jaar. Kiest u ervoor om meer te doneren, dan is dat natuurlijk welkom! Om kosten

te besparen werkt stg. MHM niet met acceptgiro of automatische incasso. U dient de jaarlijkse contributie zelf over te maken. Het lidmaatschap geldt voor 1 kalenderjaar. U betaalt uw contributie bij aanvang en vervolgens per 1 januari van elk jaar.

Met uw Vriendenlidmaatschap verzekert u zich van:

- Uitnodigingen voor Vriendenbijeenkomsten
- Vooraankondigingen van veel overige bijeenkomsten georgani-

seerd door stichting MHM

- De digitale Nieuwsbrief
- Mogelijkheid om deel te nemen aan verrassingsacties (zoals het verloten van boeken)

Wilt u stichting MHM in natura steunen als sponsor door bijvoorbeeld een zaal of faciliteiten ter beschikking te stellen voor evenementen of producten te geven? Neem dan contact met ons op via info@museum-maluku.nl Wij gaan graag met u in gesprek om te kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen.

Meer weten over vormen van doneren en fiscale aftrekbaarheid? Alle informatie vindt u [hier](#).

Vriend worden kunt u [hier](#).

Sophiahof – Sophialaan 10 – 2514 JR Den Haag – Tel: 070-2002500

<https://indearchipel.com/> heeft nu ook de [Indonesische Feestdagen](#) 2019 online staan

Geeft u bijtijds uw data door voor de PASAR KALENDER 2019

Petitie nr. 288 aangeboden aan de Ambassadeur van Japan

His Excellency Shinzo ABE
Prime Minister of Japan

(Nederlandse vertaling)

The Hague, 9 October 2018
Petition: 288
Subject: Giri "Burden of obligation"
Giri "Er zijn nog weinigen, die het kunnen navertellen" Wim Kan

Excellentie,

Het San Francisco Vredesverdrag verbeurde een vergoeding voor individuele Nederlandse slachtoffers van de Japanse bezetting van Nederlands Oost Indië in de periode 1941-1945. De Japanse en Nederlandse regeringen houden vol dat met het Yoshida-Stikker protocol overeen was gekomen dat daarmee het individuele recht om de Nederlanders uit Nederlands Oost Indië te compenseren opgelost was. De Stichting Japanse Ereschulden is het nooit eens geweest met deze zienswijze. Het Japanse militaire apparaat pleegde oorlogsmisdaden welke onrechtmatig leed en aanzienlijke schade hebben toegebracht aan de Nederlanders: hiermede werden de individuele mensenrechten geschonden. Het recht op een vergoeding verjaard niet! "De druk van deze plicht", zoals genoemd in onze vorige petitie, werd opnieuw bevestigd door de recente uitspraak van de Hoge Raad van de Koreaanse Republiek.

Eerste Minister,

Ondanks het in 1965 gesloten verdrag waarin de grondbeginselen van de relatie tussen Japan en de Koreaanse Republiek werden vastgesteld heeft de Hoge Raad van de Koreaanse Republiek een uitspraak gedaan welke in tegenspraak is met dat verdrag: door individuele claims "compleet en finaal" vast te stellen. De uitspraak van de Hoge Raad is gebaseerd op de zienswijze dat het verdrag uit 1965 geen rekening heeft gehouden met de kwestie van compensatie van individuele slachtoffers. Vergelijkbaar met het Yoshida-Stikker protocol waarin de Japanse oorlogsdaden niet werden overwogen. In de rechtsprocedure die door individuele Nederlandse slachtoffers in Japan werd aangespannen concludeerde de lagere Japanse rechtbanken (Tokyo District Court en Tokyo Appellate Court) dat de Japanse militaire macht de Haagsche Conventie van 1907 heeft geschonden (de mensen rechten van Nederlandse onderdanen) tijdens de bezetting van Nederlands Oost Indië. Zowel de Japanse regering als de Stichting Japanse Ereschulden zijn tegen de uitspraak van het Hof van Beroep (Appellate Court). in cassatie gegaan bij de Japanse Hoge Raad. De Japanse Hoge Raad beoordeelde de uitspraak niet en verklaarde de cassatie niet ontvankelijk om administratieve redenen.

Eerste Minister,

In het onderwerp van deze petitie halen we een uitspraak van Wim Kan aan, een zeer bekende Nederlandse cabaretier. De kern van zijn uitspraak is nog zeer actueel en de reden dat de Stichting Japanse Ereschulden doorgaat met haar activiteiten om erkenning en compensatie te verkrijgen. We blijven de ontwikkelingen in de Koreaanse Republiek volgen en stellen het op prijs om de gevolgen te bespreken.

Namens de Stichting Japanse Ereschulden.
J.F. van Wagtendonk
President

(Original English version, go to: Petition # 288: Giri "[Few survivals are able to tell their true stories' Wim Kan](#)")

Scheepseemblemen van na-oorlogse marine-schepen vernoemd naar gedecoreerde marinemensen

Door: Adriaan P. Intveld

Bij de Koninklijke Marine bestaat een lange traditie van het vernoemen van hun schepen naar gedecoreerde marinemensen. Die schepen kregen dan een embleem, dat vaak gebaseerd was naar het familiewapen.

De zestien ondiepwatermijnenvegers uit de Van Straelen-klasse (gebouwd eind jaren '50, begin '60) werden vernoemd naar de marinemensen die vanwege hun verdiensten tijdens de Tweede Wereldoorlog gedecoreerd waren. In dit artikel wordt nader ingegaan op het scheepseembleem van de Hr. Ms. 'Staverman', vernoemd naar de zeemilicien-sergeant van speciale diensten Huibert Matthijs (Thijs) Staverman (1921-1943).

Thijs Staverman werd geboren te Soerabaja op 16 januari 1921 als zoon van Pieter Elisa Staverman (Batavia 1986), procuratiehouder van de Koloniale Bank en Elisabeth Ferdinandina Prins (geb. Batavia 1897)

Hij groeide op in Soerabaja, verbleef in de tweede helft van 19309 zes maanden in Nederland

vanwege Europees verlof van zijn vader, maar keerde begin 1931 in zijn geboortestad terug. In juni 1936 slaagde hij voor zijn HBS-examen.

In de Tweede Wereldoorlog belandde hij via allerlei omwegen in Australië, waar hij als dienstplichtig militair werd ingedeeld bij de Koninklijke Marine.

Door de Marine- en Leger Inlichtingendienst (daar beter bekend als de NEFIS – Netherlands Forces Intelligence Service) werd hij belast met het uitvoeren van een spionagemissie naar het door Japan bezette noordelijke deel van Nederlands Nieuw-Guinea.

Party Whiting

De patrouille waarover hij het commando voerde, werd bekend onder de naam *Party Whiting*.

Behalve Staverman bestond deze uit de Ambonese KNIL-korporaals H. Pattiwael en M. Raharing en de Australische sergeant L.G. Siffleet. De patrouille kreeg slechts luchttransport tot Bena Bena, ver naar het oosten gelegen in het door Australië bestuurde Nieuw-Guinea, op honderden kilometers afstand van het operatiegebied. Van hieruit vertrokken zij op 21 januari 1943 voor hun lange tocht.

Na een mars van 825 km en een tocht van 360 km langs de rivieren, arriveerden zij op 10 juni in Lumi, ten westen van Aitape. 25 km verder, in Woma, werd een basiskamp ingericht.

Van hieruit trok de patrouille op 15 september 1943 de grens met Nederlands Nieuw-Guinea over, voor hun eigenlijke opdracht.

De patrouille liep echter al op 25 september bij Nemo, een kampong nabij Hollandia, in een

hinderlaag, waarbij Staverman onder onduidelijke omstandigheden om het leven kwam.

Pattiwael kon nog naar het bivak ontsnappen. De groep trachtte terug te keren naar Woma, maar werd uiteindelijk op 19 oktober door de bevolking gevangen genomen en aan de Japanners in Aitape uitgeleverd. Raharing, Siffleet en Pattiwael werden op 24 oktober op het strand van Aitape in het openbaar onthoofd.

Na de oorlog werden in Hollandia de hiervoor geplaatste foto's op het lichaam van een Japanse soldaat aangetroffen.....

Onderscheiding

Bij Koninklijk Besluit no. 13 van 21 december 1944 werd Staverman postuum onderscheiden met de Bronzen Leeuw, met de bijgevoegde mutatie:

.....Als Commandant van een patrouille grooten moed, volharding, initiatief en plichtsbetrachting getoond, door zich vrijwillig voor deze patrouille, bestemd tot het uitvoeren van een speciale opdracht in door den vijand bezet gebied in den Indischen Archipel (Nieuw-Guinea) beschikbaar te stellen. Daarna onder zeer gevaarvolle, uiterst moeilijke en dikwijls teleurstellende omstandigheden na een tocht van acht maanden zijn bestemming bereikt en getracht temidden van een hem vijandige bevolking zijn opdracht te vervullen, waarbij hij door verraad van de bevolking in handen van den vijand is gevallen en daarbij is gesneuveld.....

Hr. Ms. Staverman

De ondiepwatermijnenveger Hr. Ms. Staverman (naamsein M881) werd in Amsterdam gebouwd door de Amsterdamse Scheepswerf G. De Vries Lentsch Jr. en werd op 30 augustus 1961 te water gelaten. Bij de officiële indienststelling op 21 februari 1962 was ook de moeder van Thijs Staverman aan-

Familiewapen Staverman

wezig. Het schip heeft tot 1984 bij de Koninklijke Marine dienst gedaan en werd in 1986 gesloopt te Hendrik Ido Ambacht.

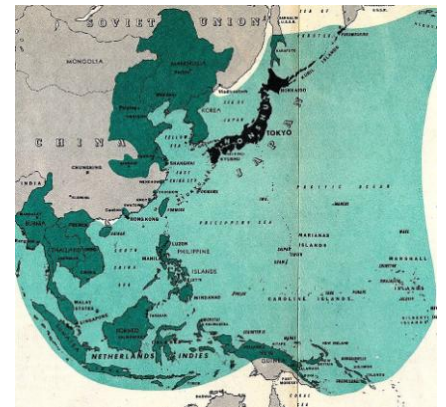
Scheepsembleem

In 1962 werd bepaald dat het schip voorzien zou worden van een embleem. De familie Staverman voerde een familiewapen, waarop het scheepsembleem werd gebaseerd. Het werd door de Hoge Raad van de Adel als volgt vastgesteld: "Van keel een paal van zilver, beladen met twee leliën van keel, boven elkaar geplaatst".

Aanbevolen literatuur

- Eekhout, L.L.M., O. Schutte en P.J.F. van der Pol: *Emblemen van de Koninklijke Marine* (1991).
- Floor, H.: *Gedenkrol van de Koninklijke Marine 1932-1962*
- Müller, E.: *1944-2016 De Bronzen Leeuw. Voor bijzonder moedige en beleidvolle daden* (2016).
- Nortier, J.J.: *Acties in de Archipel. De Intelligence-operaties van NEFIS-III in de Pacific-oorlog* (1985).
- Roetering, B.: *Ondiepwatermijnenvegers. Van Straelen-Klasse, de Dinky Toys van de Mijndienst* (2010).

De door Japan bezette gebieden

De auteur

De auteur, Adriaan van Intveld, schrijver van onder andere het boek: "Gevalen op het veld van eer", schreef dit artikel eerder voor het 'Genealogisch Erfgoed Magazine', jrg. 25 nr. 4, nov. 2017 en 'Decorare', nr. 39, juni 2018. Hij stelde dit artikel belangeloos beschikbaar voor publicatie in NICC Magazine, waarvoor dank.

Wel eens gedacht aan adverteren in NICC Magazine?

Uw product of dienst wordt door minstens 100.000 mensen opgemerkt.

Hoe dit kan? Vraag vrijblijvend onze advertentieflyer met uitleg en tarieven aan

info@indisch-centrum-den Haag.nl

Geschiede eines Knaben, Ernst Wiechert

Meer dan een tropenvertelling (1951)

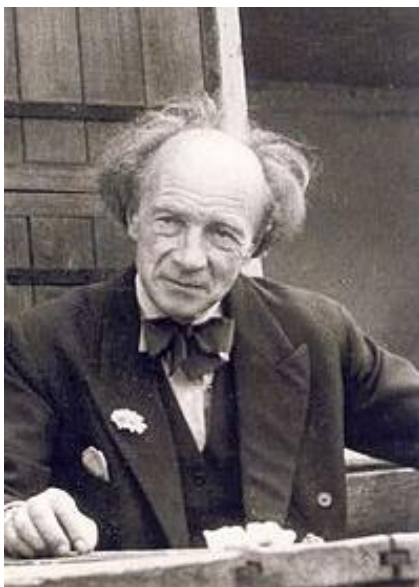
Uitgebreide Boekbespreking.

Door: Alex Ouddiep

Ik ben op deze novelle opmerkzaam gemaakt door wijlen Frederik Pattipilohy, die zijn jeugd doorbracht in Weltevreden en stierf in Amsterdam.

De novelle is alleen tweedehands verkrijgbaar, er bestaat bij mijn weten geen vertaling in het Nederlands. De tekst staat op het internet:

<https://www.yumpu.com/de/document/view/20752832/geschichte-eines-knaben-uber-ernst-wiechert>

Ernst Wiechert in 1949

“De eerste woorden die zijn lippen vormden, waren Maleise woorden, en de eerste tonen die zijn handen zochten op de toetsen van de vleugel, waren de tonen van een Maleise melodie. Hij was een kind bij wie het zwijgen ontwaakte zoals de spraak bij andere kinderen. Hij dronk de melk van zijn Maleisische min, zijn huid was bruin als de kleur van de borst die hem voedde. Zijn haar was licht als de bast van rotan, zijn donkere ogen als van een dode, vervuld van een droefheid die niemand kon plaatsen. Het bijzondere dat uit de kelk van zijn ziel langzaam tot onthulling kwam, en dat zich bij

de zorgvuldige bescherming en opvoeding had laten buigen, sturen en leiden – dit bijzondere schoot onder de gloeiende zon van de tropen koortsig naar buiten en kreeg kleur en vorm zoals bloemen in het oerwoud en werd tot kiem van een nieuwe vlam...”

In deze poëtische stijl vertelt de Duitse schrijver Ernst Wiechert (1887-1950) het leven én beleven van de jonge Percy tussen Oost en West.

Aan het eind van de Eerste Wereldoorlog gaat vader met zijn zoon verarmd en ontgoocheld terug naar Duitsland, naar Oost-Pruisen. Alles is er lelijk, somber, gebrekkig. In het huis van de grootvader heerst strengheid naast cynisme. Percy is er diep ongelukkig. De omgeving, die op Java warmte bood, is hier koud en kil. Grootvader noemt hem met misplaatste humor de koppen-sneller. Percy trekt zich terug en probeert “nicht zu sein.”

Enige verwante ziel is een oudere graaf die de wereld bereisd heeft en in Percy’s houding zijn eigen levensinstelling meent te herkennen. Hij heeft in zijn park een grote tropische serre gebouwd waar hij zich soms terugtrekt; voor Percy wordt deze microkosmos een droomtuin waarin hij zijn Javaanse kindertijd en daarmee zijn evenwicht en zijn geluk enigszins terugvindt. Midden in de serre is een slangenkooi die hem angst inboezemt, maar Percy weet de slangen met zijn exotische fluitspel te betoveren, tot verbazing en bewondering van zijn omgeving.

Op het Oostpruisische gymnasium is Percy een buitenbeentje. Hij is wat afstandig van zijn klasgenoten, en hij is soms erg

“impertinent”: een leraar voegt hij bij de uiting van een gangbaar vooroordeel over het Maleise ras toe: “Het is geen mening die ik uit, ik wéét dat geen enkele Europeaan besef heeft van de noblesse van het Maleisische volk.”

Een nieuwkomer in zijn klas is Holger, een jongen van Baltische adel, en met hem knoopt Percy en diepe pubervriendschap aan. Ze herkennen elkaar in de verachting voor de wereld zoals die is, ze willen beiden “het betere” zonder dat ze zich daar al een helder beeld van vormen. “We zullen een nieuw geslacht beginnen, op Java of Kamtschatka, geeft niet waar.”

De slangenbezweerster van impressionist Henri Rousseau (La Charmeuse de serpents, Musée d'Orsay, Paris, 1907)

Lida, “eine Fremde,” verschijnt dan op het landgoed, in de rol van pianolerares van Percy en later minnares van zijn vader. Percy valt ten offer aan “Verwirrung der Gefühle” maar hij wijkt terug als hij merkt dat Lida in haar toenadering zo anders is dan zijn Javaanse Sawah. Lida wijst eerst de vader af en wordt later door de zoon afgewezen.

Bij Percy, sinds zijn geboorte omgeven door tekens van de dood, wordt een levensbedreigende

ziekte vastgesteld. Hij wil dan terug naar Java, maar de arts roept uit: "Die Tropen? Mann Gottes, die Tropen sind der Tod!" Percy neemt dan het lot in eigen handen: een slangenbeet in de tropenserre maakt een einde aan zijn leven. De grafsteen tussen de varens laat zijn naam lezen en: Weltevreden.

Contrasten

Het is gemakkelijk dit verhaal te lezen als een vertelling over contrasten tussen oost en west. Deze worden schematisch weergegeven:

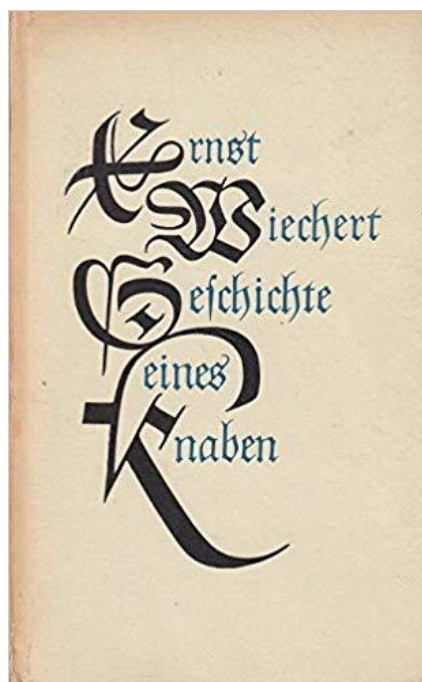
oost- west, warm – koud, kleurig – grijs, gevoelig – zakelijk.

Dat deze contrasten tijdgebonden zijn, beseft de schrijver door het noemen van de verstoring van de Eerste Wereldoorlog: inflatie, verval van de Duits-Pruisische orde, de opkomst van massabewegingen. Ook Percy zelf relateert: hij heeft Europa nog maar een enkele keer gezien. De Oost daarentegen baadt zich in een eeuwig welbevinden.

De vertelling is verder een coming-of-age verhaal dat de weg van het paradijs der jeugd naar de arena van de volwassenheid schildert. Markeringen zijn de overgang naar Europa en het opdoemen van de seksualiteit.

Maar belangrijker voor het begrip van deze novelle is naar mijn mening de bijzondere aard van de hoofdpersoon, die op eenzame hoogte staat in zijn omgeving. Het is de geboren of verworven adel van geest en gevoel die van west noch oost is, maar "des Menschen". In deze persoonsgebonden hoogheid treffen de Maleise Percy en de Baltische Holger elkaar. Het verhaal is meer dan een tropenvertelling, het is zoals de titel juist en beknopt aangeeft, een universele geschiedenis: *Geschichte eines Knaben*.

Ernst Wiechert is niet de enige die wordt aangetrokken door deze aristocratie van geest en gevoel waardoor traditionele verschillen van ras en afkomst in oost en west overwonnen worden. Ik noem in dit verband de Deense Isak Dinesen (Karen Blixen, *Out of Africa*), de Engelse ontdekkingsreiziger Wilfred Thesiger (*A life of my choice*) de Engelse militair T.E. Lawrence (*Lawrence of Arabia*, *Seven pillars of wisdom*) en de Franse koloniale gouverneur Hubert Lyautey die in Marokko nog steeds wordt geëerd.

Conservatief en tegenstander van het nazisme

Ernst Wiechert was conservatief, maar vanuit het hierboven aangeduide aristocratische humanisme was hij een fel tegenstander van het nazisme. Hij is vroeg na de machtsovername van Hitler al opgepakt en geeft jaren in een concentratiekamp doorgebracht, in "Der Totenwald" (1946) doet Wiechert hiervan verslag. Ernst Wiecherts stijl is uiterst Duits. Lange zinnen, grote en gedateerde woorden, abstracte begrippen. Systematische uitwerking van ideeën. Doorwerking van hoofd- en

neven thema's het hele werk door. Zuivere lang aangehouden beeldspraak. Thomas Mann had zijn leermeester kunnen zijn. Bij de passages over de pubervriendschap kon ik de overeenkomsten met het laatste hoofdstuk van de "*Buddenbrooks*" (1900) over Hanno en de jonge graaf Kai niet over het hoofd zien.

Ten slotte de keuze van het koude Oost Pruisen als contrast met het warme Java. Zeker speelt mee dat dit afgelegen deel van Duitsland Wiecherts geboorte- en woon-district is geweest. Een verdere overeenkomst bij dit contrast kan zijn dat in Oost-Pruisen, zoals op Java, een eeuw geleden nog een traditioneel feodaal levens- en waardenpatroon bestond. (Zie bijv. Marguerite Yourcenar: *Coup de grâce*, door Volkert Schlöndorff verfilmd als *Der Fangschuss*).

De auteur

Ernst Wiechert (18 mei 1887 – 24 augustus 1950) was een Duitse onderwijzer, dichter en schrijver. Voor een korte levensbeschrijving van deze auteur:

https://en.wikipedia.org/wiki/Ernst_Wiechert

Het originele boek is als 2^e hands verkrijgbaar, o.a. bij:

<https://www.amazon.de/Geschichte-eines-Knaben-Ernst-Wiechert/dp/B0014O4QUQ>

en bij:

<https://www.boekwinkeltjes.nl/b/120523757/Geschichte-eines-Knaben/>

Een serie korte reisanekdotes over de dagelijkse beslommeringen op Java in Indonesië

Humor

We bezoeken het Kraton, het paleis van de sultan, dat nog steeds bewoond door de huidige [Sultan van Yogyakarta](#), Sultan [Hamengkoeboewono X](#), die tevens gouverneur is van het gebied.

Bij het betreden van het om-muurde terrein met het paleis en de bijgebouwen moet ik uit respect mijn pet afzetten, een korte broek is ook niet toegestaan. Onze redelijk Nederlands sprekend gids leidt ons rond en

dreunt geroutineerd zijn grapjes op. Bij de Gouden Balzaal: 'Hier houdt men het Suikerfeest met de suikeroom', bij de *kentongan*, een trom waarmee in de dessa en de kampong gewaarschuwd werd voor gevaren als brand, dieven, aardbevingen en wilde dieren: 'Toen tok tok tok, nu mobiel', bij een meisje dat voorbij loopt: 'Manis tanpa gula, zoet zonder suiker', bij het spel met wajangpoppen, begeleid door een gamelanorkest met stoere be-

snorde trommelaars in sarong, kris in de band op de rug: 'Nu playstation', bij de stamboom van een voorvaderlijke sultan met vijfenzeventig kinderen (meisjes voorgesteld als bladeren, jongens als vruchten, sic!): 'Toen geen televisie'.

Ja ja, het was me lachen in dat Kraton.

Chris
Yogyakarta, 04-12-2014

5000 Kamptekeningen uit Nederlands-Indië

In "Het Geheugen Van Nederland" van het Nationaal Archief bevinden zich bijna 5000 tekeningen, gemaakt door gevangenen in de Japanse concentratiekampen in voormalig Nederlands-Indië. De tekeningen staan op 247 pagina's en bevatten 20 afbeeldingen per pagina. De LINK naar deze kamptekeningen op de website van Het Nationaal Archief vindt u [HIER](#) (Ctrl+click).

Recept

Dit heerlijke Molukse recept kwamen we tegen tussen oude knipsels en is een echt 'low-budget' recept.

Ingrediënten:

400 gram pandanrijst, per persoon een gestoomde makreel, 4 grote gesneden rode uien, 8 tomaten zonder zaad en vocht in blokjes, 6 knoflookteentjes uit de knijper, 1/2 komkommer zonder vochtdeel in blokjes, 1 rode en 1 groene paprika in blokjes, 4 rode pepers zonder zaad en zaadlijsten (of 4 tl. sambal trassi), een scheut olie, 0,5 dl. ketjap manis, snufje zout en peper, het sap van een hele citroen, evt. wat bladpeterselie.

Bereiding:

Kook de pandanrijst zoals gebruikelijk. Ontgraat de makrelen en leg de stukjes vis op een schaal, snijd de uien in snippers en de rode pepers in halve ringetjes (zaadlijsten verwijderen). Doe de ui, blokjes tomaat, komkommer en paprika in een kom, doe hier de rode peper (of sambal) en

Ikan Tjolo Tjolo

een scheut olie bij, alsmede de knoflook, ketjap, zout en peper. Voeg dan een scheutje heet water toe en als laatste het citroensap. Meng dit goed. Laat dit onder af en toe omscheppen even een uurtje marineren. Giet tenslotte vlak voor het opdienen de Tjolo Tjolo over de makreel, bestrooi eventueel met wat gesneden bladpeterselie en serveer met warme gekookte pandanrijst. Bij elkaar is dit een warm-koude tropische verrassing.

Selamat Makan.

Reparatie van iPhone, iPad en Android. Snel, vakkundig en redelijk geprijsd.
Klik [hier](#) voor de aanbieding. Borca-Online / BorcaDen webshop

Borca **Online**
Computer **Service**

Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

(advertentie)

Boekbespreking, e-Books, CD & DVD, Presentatie & Signeren

Indische pracht – Indonesian Splendor – Dennis A-Tjak en Bea Brommer. Vier eeuwen fascinatie voor de flora van Indonesië. De Nederlandse fotograaf van Indonesische afkomst, Dennis A-Tjak, presenteert in dit boek zijn oogstrelende en tegelijk eigenzinnige portretten van bloemen en planten uit de Indonesische Archipel. De portretten zijn geplaatst in de context van de eeuwenlange interesse en fascinatie voor de flora van Indonesië. De Indonesische flora telt meer dan 45.000 verschillende

plantensoorten, wat gelijk staat aan tien procent van alle bekende soorten op aarde. Al vanaf de allereerste contacten, eind zestiende eeuw, ontstond in Nederland een fascinatie voor deze rijke plantenwereld. Die uit zich in de

oprichting van botanische tuinen (Hortus Botanicus) in zowel Indië als Nederland en in schitterend geïllustreerde wetenschappelijke beschrijvingen van de Indonesische flora. Maar ook de schilderijen van de rijke zeventiende-eeuwers die zich laten afbeelden met hun verzameling exotische bloemen en planten, zijn voorbeelden van erfgoed dat ons vandaag de dag nog inzicht geeft in die fascinatie. *Prijs: € 19,50.*

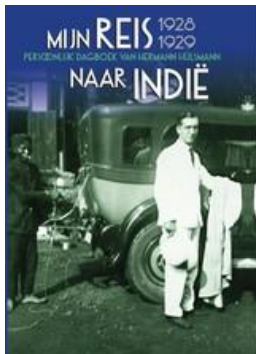
Pulang – Petanak. Pulang is een woord uit de Indonesische taal en betekent 'naar huis gaan'. In eerste instantie volgt de dichter in deze bundel de voetstappen van zijn vader tijdens het gedwongen vertrek uit het toenmalige Nederlands-Indië, zijn verhalen en strubbelingen en zijn niet aflatende gevecht om een rechtmatige plek in de Nederlandse samenleving van de vijftiger jaren te verwerven. Maar al spoedig erft de zoon de strubbelingen van zijn vader, want nog steeds zijn ze ongewilde landgenoten. Het pad wordt vervolgd, maar thuis blijkt niet zo eenvoudig te vinden. Dwars tegen de stroom in breekt de dichter vooroordelen af, ook die hij zelf met zich meedroeg. In de schaduw van Jan Wolkers en Stitou, debuteerde Petanak -

pseudoniem van Peter van Beurden - in 1998 op Sunsation, het grootste poëziefestival in de openlucht van Nederland. In 2009 werd Petanak door een jury onder leiding van toenmalig Dichter des Vaderlands Driek van Wissen benoemd tot stadsdichter van Lelystad. Pulang is zijn debuutbundel. *Prijs: € 15,00.*

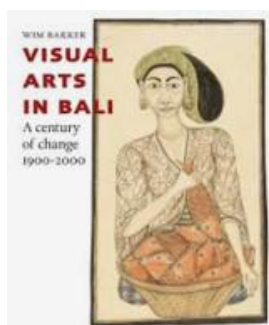
Mijn reis naar Indië 1928-1929 – Hermann Hülsmann. In dit rijk geïllustreerde dagboek neemt Hermann Hülsmann ons mee op reis naar het toen nog verre Nederlands-Indië. Hülsmann was samen met drie andere studenten uitgenodigd door de Vereeniging Jan Pieterszoon Coen, die met groepsreizen de deelnemers wilde interesseren voor topfuncties in Indië. Er moest dan wel een verslag worden geschreven over enkele projecten die onderweg

werden bezocht. Hermann Hüls-
mann beperkte zich niet tot de
beschrijving van 'enkele projec-
ten'. Hij zette zo veel mogelijk
waarnemingen op papier. En hij
maakte er foto's bij. Het resultaat
is een zeer levendig en vaak
humoristisch geschreven verslag

van een tijdsbeeld. Het dagboek
begint met de avontuurlijke
heenreis met de boot door het
Suezkanaal. In Indië bezoekt hij
bekende trekpleisters, die toen
nog niet zo toeristisch waren als
nu. En hij schrijft uitgebreid over
het dagelijks leven en werken in
die tijd. Het boek bevat veel
bijzondere wetenswaardigheden,
onder andere over de toenmalige
stand van de techniek. Hermann
eindigt zijn bezoek met een reis
door Atjeh met de zogenaamde
Atjeh Tram (opgeheven in 1962).
In dit deel van het dagboek
beschrijft hij onder andere de
wegenbouwprojecten in dit toen
nog deels onontgonnen gebied.
Prijs: € 29,50.

**Visual Arts in Bali – A century
of change 1900-2000 – Wim
Bakker.** 'Visual Arts in Bali' is een
standaardwerk voor een breed
publiek over Balinese beeldende

kunst in de 20ste eeuw. Het boek
volgt de lijn van verandering in de
patronage waaronder Balinese
kunstenaars traditioneel werkten.
De enorme afstand in vorm,
functie en esthetiek tussen de
traditionele Balinese en westerse
kunst, die rond 1900 bestond,
verkleinde aanzienlijk onder in-
vloed van koloniale regels en de
komst van vele buitenlanders.
Westerse kunstenaars kwamen
naar Bali en vestigden zich er
vaak, waardoor er een weder-
zijdse dynamiek in de beeldende
kunst op gang kwam. De voort-
durend veranderende sociale en
politieke omstandigheden speel-
den echter een net zo grote rol.
Het boek volgt al deze ontwik-
kelingen vanaf het begin van de
20ste eeuw, toen de Nederlandse
koloniale regels werden opgelegd,
tot de integratie van Balinese
cultuur in de brede globale
tendensen van de jaren negentig.
Prijs: € 39,95.

**Een teken van leven – Marion
Bloem.** Op het moment dat
Marion Bloem hoort dat haar zus
ernstig ziek is en binnen enkele

maanden zal sterven, lukt het
haar niet om verder te schrijven
aan het boek over haar Indische
jeugd. Eenmaal overleden lijkt het
of haar zus de herinneringen mee
het graf in heeft genomen. Na
maanden van rouw pakt Bloem de
pen weer op voor *Een teken van
leven*, een boek over de dood,
waarin ze de humor niet schuwt.
Marion Bloem groeide als kind van
Indische ouders op met de
vanzelfsprekendheid ten aanzien
van zwarte en witte kracht,

geesten en dolende zielen. Aan
het ziekbed van dierbaren vraagt
zij hen om haar te laten weten
hoe het daar, aan de andere kant
is. Kreeg zij antwoorden? Bloem
moest haar Hollandse scepsis
laten varen.

Een teken van leven is een boek
over rouw, de breekbaarheid van
het bestaan en alles wat de dood
behelst, waarin Bloem de humor
niet schuwt. *Prijs: € 21,50.*

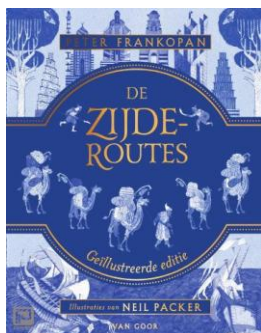
Knalpot – Daan Goppel. Daan
Goppel vertrekt voor onbepaalde
tijd naar Jakarta om te weten te
komen hoe het is om in deze
miljoenenstad te leven. Hij begint

aan een studie Indonesisch en
betreft een kamer in een volks-
wijk. Jakarta toont zich een
intense stad. Een plek van
uitersten. Met grote verschillen in
welvaart en cultuur. En waar
religieuze vroomheid naast los-
bandigheid blijkt te kunnen
bestaan. De Indonesiërs die hij
spreekt leren hem de stad
kennen. Ze delen hun dromen en
opvattingen met hem en bieden
zo een kijk in het leven in de
Indonesische hoofdstad. Knalpot
neemt de lezer mee in de drukte
en chaos van Jakarta. De verhalen
gaan over religie, prostitutie en
cultuurverschillen. Ze geven een
even vrolijk als indringend beeld
van het leven en overleven in
deze metropool. Ze ontroeren en
vermaken, wekken verbazing en
lezen als een trein. *Prijs: € 16,99.*

**De Zijderoutes (geïllustreerde
editie) – Peter Frankopan.** Reis
mee naar het Oosten in deze

bijzondere nieuwe geschiedenis van de wereld. Langs de zijde-routes kom je koningen, handelaren en avonturiers tegen en ontdek je koninkrijken, religies, wetenschap en techniek en nog veel meer. Aan de hand van verhalen uit alle hoeken van de wereld laat de auteur zien hoe Oost en West langzaam maar zeker met elkaar verweven zijn geraakt en alles met elkaar verband houdt. Voor geïnteresseerden in geschiedenis is dit boek een aanrader door zijn aparte invalshoek en niet-eurocentrische

kijk op de Oost-Westverhoudingen. Een stimulerend boek, dat tal van inzichten biedt en bijzonder prettig leest. *Dit boek is te bestellen bij de boekenwinkel van Historiek.net (eind deze rubriek) Prijs: € 25,00.*

Wieteke van Dort – Kind van twee culturen – Hans Visser. Wie kent Wieteke van Dort niet als Tante Lien, maar ook van Het Klokhuis of De Stratemakeropzeeshow. Ze komt voort uit twee families die al in de negentiende eeuw hun geluk beproefden in Nederlands-Indië. Vanuit de oude

koloniale wereld, de bezetting door de Japanners en de revolutie die gekenmerkt werd door veel geweld zoals de moordpartijen van de pemoeda's tijdens de zogeheten Bersiap, dat kostte haar vader Theo het leven. Hij rust op het Ereveld van Kembang Kuning in Surabaya. Hoe het de families verging met de suikervabriek en Wieteke zich later ontpopte tot bekende Nederlander als kind van twee culturen, staat in het boek waar Hans Visser dertig jaar geleden al mee bezig was. Wordt gepresenteerd eind mei tijdens de zestigste Tong Tong Fair in Den Haag. *Prijs: € 19,90.*

Blauw – Meta van den Boomen. Restaurant Blauw is beroemd vanwege de authentieke kruiden, smaken en kleuren van de spijzen die de koks bereiden. In dit boek zijn 70 signatuur-gerechten van dit restaurant verzameld die je nu thuis kunt maken, met uitleg over de herkomst en de ingrediënten. Een gevarieerde verzameling gerechten, afkomstig van de vele ver-

schillende eilanden: van kruidige en pittige stoofgerechten tot frisse salades en zoete lekkernijen. Reis op elke pagina mee - ga ondertussen aan de slag met mooie kruiden en specerijen - en beleef een culinaire tocht door Indonesië. Wat dacht je van Sate Maranggi van ossenhaas of een Laksa met kokos en garnalen? Vis, vlees of vegetarisch: met deze Indonesische recepten delen de koks van Blauw hun liefde voor de

vele smaken die het land rijk is. Voor *Blauw* bewerkte Meta van den Boomen de recepturen van de koks tot recepten voor de thuis-en hobbykok. Geniet nu thuis van de authentieke Indonesische keuken in een modern jasje. *Prijs: € 25,99.*

De in deze rubriek besproken boeken, CD's en DVD's zijn verkrijgbaar bij de Internet Boekhandel Van Stockum in Den Haag of bij de erkende boekwinkel, tenzij anders vermeld

www.vanstockum.nl

Meer dan 120 titels over Nederlands-Indië

Neem eens een kijkje in de uitgebreide boekenwinkel van Historiek.net:

<https://geschiedenis-winkel.nl/nederlands-indie.html>

Adresboek van Bandoeng 1941

In dit adresboek staan de gegevens alfabetisch op familienaam met daarachter het adres waar hij of zij woonde in 1941

<http://www.boudewynvanoort.com/2016/02/adresboek-van-bandoeng/>

Kort Indisch Nieuws

Portret van Nola Hatterman

Momenteel wordt er een Intensieve inventarisatie uitgevoerd naar het leven en werk van Nola Hatterman (Amsterdam 1899-Brokopondo 1984) en haar leerlingen. Projectleidster is Dr. Ellen de Vries. Sinds augustus 2018 ben ik, Myra Winter, aan het team toegevoegd. Bij de Vereniging Ons Suriname heb ik een aantal jaren de Galerie Nola Hatterman gerund.

Wij zijn nu op zoek naar het portret 'Oma' uit 1926. Wat wij ervan weten is het volgende:

- Het schilderij is afgebeeld in de catalogus van de Onafhankelijken in 1926.
- Het werk werd in 1977 geveild bij Sotheby's in Londen in een lot samen met 2 andere (Indonesische) werken: een werk van Pieter Adriaan Jacobus Mooijen (Lansdragers van de Sultan) en een werk van Fred van der Ven (Wayang Puppert).

Hopelijk kunnen uw lezers eens hier en daar informeren of iemand meer weet over waar het schilderij 'Oma' zich bevindt. Kijkt u

voor wat meer informatie op de website: www.nolahatterman.com
Op Facebook zijn we te vinden op <https://www.facebook.com/n.hatterman/>

Maandelijks

**GRATIS E-Magazine voor de
Indische gemeenschap
Meer dan 9500 abonnees**

Waardeert u ons werk?
Steunt u ons dan met een

donatie

IBAN: **NL39 RABO 0129 2168 36**

t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag

Meer dan 1000 kerken gesloten in 10 jaar tijd

In Indonesië wordt de Christelijke Kerk steeds meer onderdrukt. De vorige maand zijn alleen al drie kerken gesloten om niet nader omschreven "administratieve redenen". Frappant dat het sluiten van kerken in gelijke pas loopt met de steeds strenger wordende islamitische regels van het land. Wetten worden aangescherpt en nieuwe wetten worden van kracht.

*Eén van de aanslagen in mei 2018
waarbij in totaal 13 doden vielen*

Op Sumatra zijn enkele kerken zonder enige opgaaf van reden gesloten. In de maand mei dit jaar pleegden een man, vrouw en hun kinderen gezamenlijk op diverse

plaatsen aanslagen op Christelijke kerken in Surabaya, de op één na grootste stad van Indonesië.

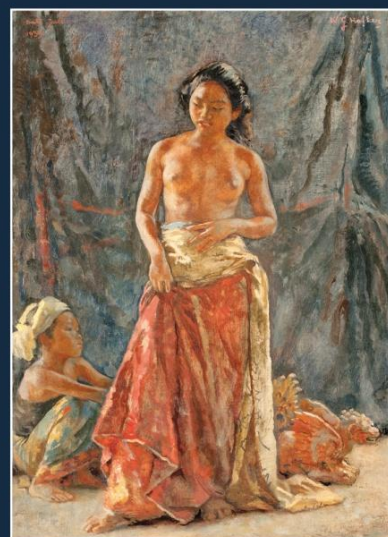
Kort geleden ontving het stadje Alam Barajo, in de Sumatraanse provincie Jambi, het bevel om de daar aanwezige kerken te sluiten. Het sterke vermoeden bestaat dat radicalisering van de islam in Indonesië ertoe leidt dat alle andere religies tot vijanden worden bestempeld.

De intolerantie tegenover andere groepen, zoals homoseksuelen en alcoholgebruik, enz. neemt ook steeds ernstiger vormen aan. Een intolerantie die we van Indonesië tot voor enkele jaren niet kenden.

ZEEUWS VEILINGHUIS

**GEVRAAGD:
INDISCHE SCHILDERIJEN**

W. G. Hofker (1902-1981)
Hamerprijs: € 600.000,-

Herengracht 74, 4331 PX Middelburg
Tel. 0118 - 650 680

WWW.ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

(advertentie)

Column

Door: Han Dehne

Een typisch Indisch verhaal over onze overgrootmoeder en het is nog echt gebeurd

Geheel onverwacht vond ik een oud exemplaar uit juni 1995 van het tijdschrift "Moesson". Wat een verrassing dat in dat tijdschrift een artikel staat over de overgrootmoeder van mijn vrouw Mary Stolze.

"Dit verhaal speelde zich af in de dagen, toen Oma Stolze nog in haar statige huis op Tambaán in Soerabaja woonde. Het ruime oude gebouw, dat nog uit de VOC-tijd stamde en waar familie, zo lang men zich kon herinneren, heeft gewoond. Het was tegen het einde van de 19e eeuw, toen in Indië alles nog kalm ging en in grote stijl.

Oma die van zichzelf Johanna Hendrika Elisabeth Meijer heette, was een bijzondere vrouw, die haar huishouden op een rustige maar straffe wijze bestuurde. Ze had niet minder dan 15 kinderen ter wereld gebracht, allemaal thuis en met de vroedvrouw, zonder dokter en zonder complicaties, en voor elk van die kinderen was ze een liefhebbende en zorgzame moeder.

Oma bezat nog iets anders, ze was sterk mediamiek, helderziend zou men kunnen zeggen. Ze zag dus verschijningen, gewoon midden op de dag; meestal waren het overleden familieleden. Oma voerde gewoon gesprekken met hen en geen van de kinderen vond dat vreemd, of dacht er aan om die ontmoetingen van Oma in twijfel te trekken, het was nu eenmaal zo..

Op een keer was het hele gezin weer eens bij elkaar op Tambaán, misschien wel Oma's verjaardag, wie zal het zeggen? Oma had altijd één grote wens gekoesterd, ze wilde zo graag een portret bezitten, waar al haar kinderen op stonden.

Ja, als je ouder wordt, dan weet

je, dat alle kinderen één voor één het ouderlijk huis verlaten en dan krijg je ze niet meer zo makkelijk bij elkaar. Dus had zij voor die bijzondere gelegenheid de Chinese fotograaf ontboden. Deze zou een mooi portret maken, waar ze allemaal op stonden.

Daar zag je ze naar buiten komen, de zoons en de dochters, allemaal netjes aangekleed en schoon gewassen. Ze kwamen op de treden van het huis, bij de open voorgalerij, waar de witgekalkte potten stonden met de palmen, die een afscheiding vormden tussen huis en erf en waar grind van het voorpad keurig was aangeharkt door de kebon.

De jongens waren een tikje Ronwennig in hun zondagse pakken, ze friemelden wat met hun handen in de broekzakken, op zoek naar knikkers of ander jongensspul, de meisjes waren lieflijk getinte schoonheden. De grootsten al hele jonge dames, met hun ingenomen taille en hun reeds ontluikende figuur, hun lange jurken met fraai kant afgezet. Hun fluweelzachte wangen, met daarin de donkere dromerige ogen. Ik hun houding waren ze een tikje gereserveerd tegenover hun jongere broertjes en een beetje neerbuigend.

En de allerjongste, Eliza (zij werd later de moeder van o.a. Paatje Pfefferkorn, de bekende Pencak Silat goeroe), nog een kind van amper 6 jaar, in een fijn roze jurkje en met korte witte sokjes. De fotograaf was bezig met de driepoot van zijn apparaat en sloeg de zwarte doek over zijn toestel. Hij probeerde wat aanwijzingen te geven om de groep zo gunstig mogelijk op te stellen.

Terwijl hij lopende was, sprak Oma: "We moeten nog heel even wachten, we missen Jantje nog". (Jantje was haar oudste zoontje, die al een aantal jaren daarvoor op 19 jarige leeftijd was overleden aan hoge koorts). Maar dat was voor Oma geen reden, zij wilde Jantje erbij hebben.

En terwijl iedereen nog een beetje onwennig bleef treuzelen, sprak Oma in alle kalmte: "Ja, daar is hij al, kom Jantje, ga daar maar staan, tussen je zusters Melie en Paulien." De beide meisjes maakten plaats en toen alles naar haar zin was, vroeg Oma aan de fotograaf of hij de opname wilde maken.

Na dit tafereeltje ging iedereen weer naar binnen, waar in de koele binnengalerij de lange tafels gedekt stonden met allerlei heerlijkheden, die de kokki met haar helpsters op aanwijzingen van Oma hadden voorbereid.

De foto's waren na een paar dagen klaar en toen de Chinese fotograaf ze had afgeleverd bleek dat Jantje er heus op stond. Oma was daar helemaal niet verbaasd over, ze had er vast op gerekend, maar alle anderen konden hun verwondering niet op. Niet zo scherp als een levend wezen, maar toch duidelijk herkenbaar, gekleed in zijn gestreepte pyjama, dezelfde waarin

hij jaren geleden te ruste was gelegd.

Helaas is de foto zelf verloren gegaan nadat hij vele jaren bij de familie Visker (destijds de grote man van het Indisch Familie Archief) aan de wand heeft gehangen, maar waarschijnlijk door de vele verhuizingen is die foto zoekgeraakt, net als zoveel andere zaken die ook zijn zoekgeraakt.

Ter aanvulling van mijzelf. Jantje werd geboren op 17 januari 1868 en overleed in 1887. In leven was hij toen Waarnemend Administrateur bij Sindoram. Was ongehuwd.

Zijn vader en de man van Oma Stolze was Jan Stolze, geboren op 23 april 1820 in Makassar en een zoon van Jan Stolze, geboren in 1795 in Hoorn, Kapitein-luitenant ter zee bij de Koloniale Marine en

Mietje Claproth eveneens geboren in Makassar.

Toelichting foto: Dit was de man van Oma Stolze. Van haar bestaan geen foto's tenzij uit onverwachte richting deze alsnog boven water komen. Zijn jongste dochter Eliza is de moeder van Victor (Paatje) Phefferkorn.

Verras uw familielid, vriend(in), kennis, collega met een **GRATIS ABONNEMENT OP NICC MAGAZINE**
info@indisch-centrum-den Haag.nl

Just4Kids... voor iedereen van 6 tot 16 jaar

We gaan op berenjacht... en we zoeken talenten. Ga je mee?

Ruim 30 jaar geleden vroeg ik Guus Kuijzer, waarvan ik de kinderboeken *De Zwarte Stenen* en *De Jonge Prinsen* voor toneel had bewerkt, of hij iets origineels voor theater wilde schrijven. Het werd de musical 'Prijs de beer', waarvoor een piepjonge Diederik van Vleuten de muziek componeerde. Het is een van de fijnste dingen die ik ooit heb meegemaakt en hoog tijd voor een remake!

Volgend seizoen (november 2019 tot en met januari 2020) brengen we als Jeugdtheaterhuis een opgefrite versie uit onder de titel: *BEER*. Maar voordat het zover is, gaan we in de hele provincie Zuid-Holland op zoek naar jongeren tussen de 13 en 20 jaar, die mee willen spelen.

Op zoek....? Misschien kan ik beter zeggen: Op Jacht. We gaan op BERENJACHT. Ga je mee?

Belangrijke rollen in *BEER* worden vertolkt door Fabian Jansen als Beer (*Hij gelooft in mij, Mannenharten*), Hanna van Vliet als Toverfee Annie (*De Tweeling, Fiddler on the roof, Anne+*) en Oskar Aerts als Dealer Dick (*GTST, Expeditie Robinson*). Alledrie zijn oud-leerlingen van het Jeugdtheaterhuis, die hun sporen op de nationale podia en de film- en televisiewereld inmiddels ruimschoots hebben verdiend.

Maar daarnaast zoeken we **50 jongeren**, die de cast compleet gaan maken. We zoeken talenten

tussen de 13 en 20 jaar, woonachtig in Zuid-Holland, die bijna niet kunnen wachten om hun eerste stappen op het toneel van de Nederlandse theaters te zetten.

Het spannende en hartverwarmende *BEER* vertelt het verhaal over een beer op de vlucht. Hoe hij aankomt in een grote stad, waar allerlei bevolkingsgroepen zich met hem gaan bemoeien. Moet hij zich aanpassen? Moet hij opgepakt en uitgezet worden? Moet hij opgaan in de anonimiteit? Of moet hij zich laten versuffen door de geestverruimende middelen van Dealer Dick? Uiteindelijk brengt Annie, een wel heel bijzondere Toverfee, de oplossing: een huwelijk. Want..... liefde overwint alles.

Voor deze nieuwe versie van *BEER* is 'spoken word' artiest Derek Otte gevraagd om de tekst te be-

werken. De muziek wordt gearrangeerd door Erik de Reus, de choreografie is in handen van Hedwig Duykers (in samenwerking met dansers van het HipHopHuis) en de regie is in handen van de regisseur Theo Horn.

Wil je op de hoogte blijven van alle ontwikkelingen? Volg dan BEER online:

facebook.com/beerdemusical
instagram.com/beerdemusical

Ken of ben jij iemand die wij zoeken? Kijk dan direct op

beerdemusical.nl voor veel meer informatie of om je direct aan te melden.

Web: www.jeugstheaterhuis.nl

Mail: info@jeugdtheaterhuis.nl

Korte berichten

Gezocht: Jong talent

In de rubriek "**Just4Kids**" hebben we eerder al aandacht besteed aan jong talent. Zo plaatsten we een artikeltje over twee meisjes die Indonesische dansen leerden en verder ook een stukje over een drumtalentje. Heb jij nou ook zo'n talent? Kan je goed gitaarspelen en treed je ook op? Of ben je een tenniskampioen in de dop, een goed biljarter of kan je heel goed dansen of zingen? Misschien ben je wel een hele goeie chef-kok, of

ben je een kunstschilder of een fotograaf in de dop.

Misschien ook wel een.... Kortom, alle jonge supertalenten van ca. 6 tot ca. 16 jaar oud willen we

voor het voetlicht zetten. En wij willen dat aan iedereen vertellen. Als je zelf niet zo heel goed kan schrijven, vraag dan of jouw ouders willen helpen en doe er een fotootje erbij. Of je stuurt jouw verhaal gewoon in je eigen woorden naar de redactie, dan maken wij er samen met jou een echt leuk artikeltje van.

Stuur je reacties dan naar:
info@indisch-centrum-denhaag.nl **DOEN HOOR....!!!**

Recept Ikan Djahé

Lekkere stukjes gebakken vis in een kruidige gembersaus.

Ingrediënten:

1 kg. kabeljauwfilets, koolvisfilets of andere witvisfilets, 2 el. ketjap manis, 3 teentjes knoflook, 2 el. gula djawa of bruine suiker, 4 uien, 2 grote rode lomboks, 2 el. citroensap, 1 tl. laospoeder, 1 tl. geraspte citroenschil, 1 stukje djahé van 3 cm. of een 1,5 tl. poeder, 1/2 el. zeezout.

Bereiding: Pel de ui en de knoflook en hak ze fijn. Snijd de vis in stukken. Fruit in wat olie de uien, knoflook en djahé (geraspt) goudbruin. Roer er dan de lomboks (in ringetjes gesneden) en de

citroenschil er doorheen. Tevens de laos, citroensap, gula djawa, ketjap en het zout erdoor roeren. Bak de blokjes vis in hete olie en laat ze eventjes uitlekken op een stukje keukenrol. Leg de mooie stukjes gebakken vis op een platte schaal en giet dan het kruiden mengsel over de stukjes vis.

Lekker met witte rijst, maar ook met lontong (blokjes kleeftijst, gemaakt van ketanrijst).

Links 4 Kids

Heel veel interessante en leerzame **LINKS** voor kids maar zeer zeker ook voor volwassenen:

Indopedia, Indische Encyclopedie / Bibliotheek / Indisch erfgoed / naslagwerk voormalig Nederlands-Indië. <https://www.indopedia.nl/>

Doorlink-website naar tal van Indische en Indisch gerelateerde

websites, blogs, personen en onderwerpen.

<https://linkenindisch4ever.wordpress.com/>

Website over online **geschiedenis** van, voor en met Indische

Nederlanders.

<http://www.indischhistorisch.nl>

Meer dan 120 titels over Nederlands-Indië in de **boekenwinkel van Historiek.net**.

<https://geschiedeniswinkel.nl/nederlands-indie.html>

Informatie over **schoollespakketten** over het voormalige Nederlands-Indië.

www.gastdocenten.com

Een ware schat aan foto's in kleur op **Monochrome Specter** uit de Tweede Wereldoorlog in ZO-Azië. blog.livedoor.jp/irootoko_jr/

Indisch Herinneringscentrum Sophiahof, Den Haag www.indischherinneringscentrum.nl

Moluks Historisch Museum (MHM) Sophiahof, Den Haag <http://www.museum-maluku.nl/>

Indisch Museum, een digitaal museum over Nederlands-Indië: <https://indischmuseum.wordpress.com>

Informatie over de **Nationale Indië-Herdenking** op 15 augustus. www.indieherdenking.nl

Een **Indische startpagina voor de jeugd**: <http://suara-baru-kecil.jouwpagina.nl>

De speciale **Jeugdwebsite** van de Nederlandse Oorlogsgravenstichting (Ned.-Indië).

<http://www.eenlevenverloren.nl/index.php?go=home.personen@pagenr=1>

Info over boeken, artikelen, TV- en radiodocumentaires plus LINKS naar sites betreffende het Pakan-Baroe Spoorweg drama. <http://pakanbaroe.my-free.website/>.

Taman Indonesia, Het leukste kleine Indonesische dierenpark in Nederland. <http://www.taman-indonesia.nl>

Koorenhuis - Den Haag, cursussen en workshops voor muziek, dans, kunst en theater. <http://www.koorenhuis.nl>

Villa Zebra, landelijke jeugdorganisatie met veel activiteiten. <http://www.villazebra.nl>

Theatervoorstellingen - Een informatieve website met heel erg veel voorstellingen, overal in Nederland en voor iedere leeftijd. <http://www.kindertheater.nl/>

Website **Indische Jeugdboeken**, compleet met een bestellink. <http://www.antiquariaat-anna.nl/boek/kameleonboeken>

Kunstbende, Een landelijke organisatie met afdelingen in alle

provincies voor iedereen van 13 tot en met 18 jaar.

<http://www.kunstbende.nl>

Jeugd Startpagina "Open Start" <http://jeugd.openstart.nl>

Weblog "Indische Jeugdletteren" Blog van Marjorie van Putten: <http://indischejeugdletteren.wordpress.com/over-mij/>

Young Adult Books, website met boekrecensies en webshop over boeken voor middelbare scholieren. <http://www.youngadultbooks.nl/>

Jeugdbieb, leuke en informatieve website. <http://www.jeugdbieb.nl>

Cultuur, Jeugd, Sport en Media in Vlaanderen, website met van alles. <http://www.cjsm.vlaanderen.be>

Kinderboekenpraatjes. Heel erg veel boeken uitzoeken voor elke leeftijdsgroep. <http://www.kinderboekenpraatjes.nl>

De Indische Agenda

LET OP! Sluitingsdatum kopij op 10 december 2018

15 augustus t/m 31 december 2018: Katjongs in Colditz. Tentoonstelling over spectaculaire ontsnappingspogingen van krijgsgevangen militairen uit het Duitse kamp Colditz. In de speelfilms en de TV-serie doen de makers voorkomen alsof het enkel Britse militairen betrof. Niets is minder waar. Er waren ook Poolse, Franse en Nederlandse militairen bij betrokken. En die Nederlandse

krijgsgevangenen waren hoofdzakelijk van het KNIL (Koninklijk

Nederlands Indische Leger). In deze tentoonstelling wordt door middel van veel foto's, documenten en voorwerpen, hiertoe beschikbaar gesteld door Museum Bronbeek, Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), alsmede particuliere collecties, van onder andere verzamelaar Johan van Hoppe en familie Goedkoop, een goed en waarheidsgetrouw beeld weergegeven van er zich

tijdens de Tweede Wereld-oorlog in het Duitse Colditz afspeelde. De locatie: **Museum Bronbeek**, Velperweg 147, 6824 MB Arnhem. Dagelijks geopend (behalve maandag) van 10.00 tot 17.00 uur.
<http://museumbronbeek.nl/>

T/m 15 mei 2019: De Indië Monologen. Maandag 8 oktober jl. vond de succesvolle première plaats van De Indië Monologen, met o.a. Yvonne Keuls, Ellen Deckwitz, Willem Nijholt, Astrid Seriese en Erwin van Ligten. De Indië Monologen is een unieke theateravond met wisselende combinaties van gasten en Nederlands-Indië als centraal thema. Hoe werkt die geschiedenis door in ons land en in onze levens? Hoe willen we ons tot die geschiedenis verhouden?

Dergelijke vragen staan centraal tijdens De Indië Monologen. Elke editie van De Indië Monologen presenteert een uitgelezen gezelschap van bekende Nederlandse schrijvers, musici, acteurs en prominenten uit de wereld van de media, journalistiek en politiek; allen met een Indische achtergrond of sterke betrokkenheid bij de geschiedenis van Nederlands-Indië. De regie is in handen van Bo Tarenskeen. De voorstellingen zijn nog tot en met 15 mei 2019 te zien. Voor de speellijst met alle gegevens, zie:
<https://www.indiemonologen.nl/>

T/m 18 juli 2019: MS Oranje, Koers Gewijzigd. De Oranje was het begin van een nieuw leven.

Het schip was voor veel Indische Nederlanders de vrijheid, maar ook het verlaten van het geliefde Indië. "We hebben het overleefd, dat gevoel was er wel". Het schip en haar herinneringen zijn het onderwerp van een mooie tentoonstelling in het Scheepvaart Museum in Amsterdam. Tachtig jaar na haar tewaterlating op 8 december 1938 spreekt de Oranje nog steeds tot de verbeelding. De

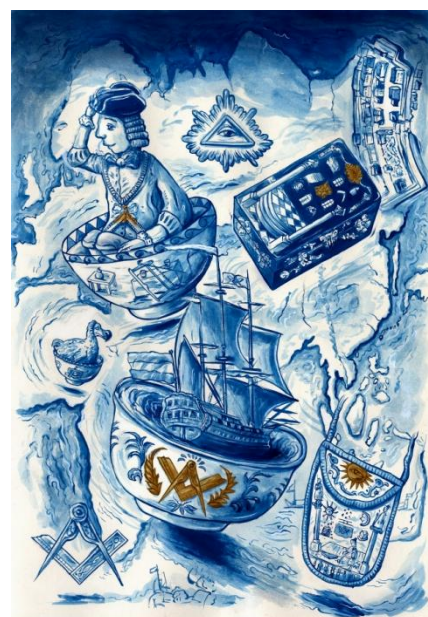

tentoonstelling is opgebouwd uit twee delen: de geschiedenis van het schip en de verhalen van de gerepatrieerden. De persoonlijke verhalen van 10 gerepatrieerden komen tot uiting, versterkt door i9ndringende portretten die de fotograaf Jitske Schols van hen maakte. Locatie: **Scheepvaart Museum**, Kattenburgerplein 1, 1018 KK Amsterdam. Openings-tijden: dagelijks van 9.00 tot 17.00 uur (behalve 1^e Kerstdag en Nieuwjaarsdag). Toegang: € 16,00 pp., kinderen 4 t/m 17 jr., CJP, Studenten en Cultuurkaart: € 8,00 Museumjaarkaart van toepassing. Online Tickets zijn verkrijgbaar via <https://tickets.hetscheepvaartmuseum.nl/>

T/m september 2019: Tentoonstelling 'Avontuur in Azië'. Deze tentoonstelling belicht de rol van de Vrijmetselaarsloges in de internationale handel in de 18e en 19e eeuw in Zuid-Oost Azië. Uit onderzoek van gastcurator dr. Andréa Kroon blijkt dat vrijmetselaars hoge posities in de VOC en de handelsposten in Nederlands-Indië, India, Ceylon, Japan en China bekleedden en waren betrokken bij de internationale handel. Daarnaast lieten de loges ook een fascinerende

materiële cultuur achter. Logegebouwen in Zuidoost-Azië zijn een voorbeeld van het gedeelde erfgoed van Oost en West ('shared heritage'). Een bijzonder onderdeel van de tentoonstelling is het **digitale bladerboek**: een combinatie van een traditioneel papieren boek en een hightech kennisomgeving. Bij het bladeren door het verhaal wordt de bezoeker verrast door afbeeldingen die tot leven lijken te komen, en kan hij zich via beeld, woord en geluid verdiepen in de geschiedenis van de Vrijmetselaars broederschap. Bij de tentoonstelling verschijnt het fraai geïllustreerde **magazine 'Avontuur in Azië'**.

Op 25 november geeft de gastconservator geeft een **lezing** in het Vrijmetselarij Museum. Praktische info is te vinden op vrijmetselarijmuseum.nl.

Locatie: Vrijmetselaarsmuseum, Javastraat 2-b, 2585 AM, Den Haag. Openingstijden: wo. t/m zo. 12.00 – 17.00 uur. Toegang (incl. rondleiding) volw. € 7,50; tot 18 jr. € 5,00; Ooievaarspas: € 3,75; studenten (op vertoon collegekaart): € 5,00. LET OP: PIN ONLY.

T/m november 2019: Expositie Wayang Revolusi, Kunst in dienst van de vrijheid. Deze tentoonstelling laat zien hoe de Indonesische nationalisten in hun

strijd tegen de Nederlandse overheersing de traditionele wayang-theaterkunst als propaganda gebruikten. De hoofdrolspelers zijn de politici en de militairen van de twee partijen, die tegenover elkaar stonden in de onafhankelijkheidsstrijd, zoals de Nederlandse Generaals Spoor en Van Mook, de Indonesische president Sukarno en de vice-president Mohammed Hatta. De poppen zijn gemaakt door poppenspeler en -maker: Ki Ledjar Soebroto. Daarnaast komen andere vormen van

het Wayangspel aan bod, zoals: Kulit, Golek, Klitik en Topeng. Ook worden films en toepasselijke voorwerpen getoond. Ter gelegenheid van het 30 jarig jubileum van het Museum krijgt u in het museumbuffet bij uw kopje koffie of thee een plakje spekkoeke. Locatie: **Poppenspe(e)lmuseum**, Kerkweg 38, 8193 KL Vorchten (Gemeente Heerde). Geopend:

woensdag, zaterdag en zondag 12.00 tot 17.00 uur. Toegang: € 5,50 (volw.) en € 4,50 (3-12 jr). Info: www.poppenspelmuseum.nl

4 en 6 december 2018: Kartini & Katini. "Kill the West in me". Een hedendaags teatraal concert van Gamelan en Westers Strijkkwartet. De muziek is de toonaangevende drager in deze voorstelling. De muzikale verschillen lopen parallel met de verschillen tussen Kartini en Katini. Een klassieke sopraan en een actrice: twee solisten met hun eigen métier, twee componisten met hun eigen taal en twee ensembles met hun eigen traditie. Dit resulteert in een slagveld, waarin de componisten orde scheppen, balancerend tussen verbluffende syntheses en bijna onoverbrugbare tegenstellingen. Het Gamelan ensemble zal hierbij een totaal-klink voortbrengen, die van een al te folkloristische kleur is ontdaan, daarbij geïmiteerd door het strijkkwartet. Alle informatie over de aanvangstijden, adressen, de toegangsprijzen, enz. vindt u op de websites van de betreffende theaters. Ook het reserveren van kaarten kunt u op die sites zelf regelen. Reserveert u bijtijds om teleurstellingen te voorkomen. Meer informatie op de website: www.thewestinme.nl.

- **4 december 2018** – CC Amstel Theater, Cullinanplein 1, 1074 JN Amsterdam
[CC Amstel Theater](http://CCAmstelTheater.nl)
- **6 december 2018** – Theater a/d Rijn, Rijnstraat 42 (ingang Bartok Park), 6811 EX Arnhem
[Theater a/d Rijn](http://Theatera/dRijn.nl)

Geeft u bijtijds uw data door voor de PASAR KALENDER 2019 !

De Indische Agenda uitgelicht: Themazondagen Bronbeek

Zoals van ouds organiseren de Stichting Klein Bronbeek en de Stichting Indisch Erfgoed in de wintermaanden Themazondagen in het Reünie- en Congrescentrum Kumpulan op het landgoed Bronbeek in Arnhem. Voor het seizoen 2018-2019 is er weer een aantrekkelijk programma samengesteld. Ook dan weer combi-

neren wij uw suggesties met de actualiteit. Het jaar 2018 is uitgeroepen tot het Europees jaar van het Cultureel Erfgoed. Om elkaars geschiedenis nog beter te leren kennen is er in het programma aandacht voor de diversiteit van Indisch en Indonesisch erfgoed niet alleen in Nederland maar ook in Indonesië. Verspreid

over het seizoen zijn er lezingen over de Indische eetcultuur en muziek, de beheersing van de toenmalige en huidige Indonesische waterhuishouding, het behoud van de Indische architectuur en stedenbouw en het behoud van Indische kunst in Nederlandse musea. In dit twaalfde seizoen vijf themazondagen.

STICHTING KLEIN BRONBEEK

Themazondagen:

- **9 december 2018** -- 'Indische eetcultuur'

Sprekers: Saskia van Oostveen, Humphrey de la Croix, Esther Captain en Paulien Schuurmans

- **20 januari 2019** -- 'Indische muziek'

Sprekers: Ellen van Waerden, Henk Mak van Dijk, Ans Gommers-Dekker en Hetty Naaijkens-Retel Helmrich

- **17 februari 2019** -- 'De beheersing van de Indonesische

waterhuishouding toen en nu'
Sprekers: Maurits Ertsen, Stephan van der Biezen en de Indonesische ambassadeur I Gusti Agung Wesaka Pu en Dolfi Debrot

- **24 maart 2019** -- 'Behoud van Nederlands-Indische architectuur en stedenbouw'

Sprekers Pauline van Roosmalen, Obbe Norbruis, Frederik Erens en Juliette Roding

- **14 april 2019** -- 'Het behoud van Indische kunst in Nederlandse musea'

Sprekers Thijs Schoonderwoerd, Jan de Hond, Pauljac Verhoeven en Frans Leidelmeijer

Vanaf vandaag heeft u de keuze uit een eenmalig entreebewijs of een passe-partout.

Een eenmalig toegangsbewijs kost € 28,50 pp; en een passe-partout € 100,00 pp.

Zoals gebruikelijk bestelt u de entreebewijzen via de website van de [Kumpulan](http://Kumpulan.nl).

Voor vragen kunt u contact opnemen met Geertje Besselink, bestuurslid van de Stichting Vrienden van **Bronbeek**, via: geertjebesselink@gmail.com of 06-20976818.

Nederland helpt Sulawesi

De hulporganisaties achter Giro555 zijn zelf, of via lokale partners, in het gebied aanwezig. Zij bieden directe noodhulp, zoals onderdak, voedsel, tenten, dekens, hygiëne-pakketten, medische zorg en water.

Via de sociale media worden acties bijgehouden via de hashtag: [#nlhelptsulawesi](https://twitter.com/nlhelptsulawesi).

Op Facebook www.facebook.com/giro555 verschijnen de komende weken updates over de situatie ter plaatse en er worden regelmatig verbindingen gelegd met de hulpverleners ter plekke.

Doneert u gul op bankrekening nummer: NL08 INGB 0000 0005 55.

Of direct via iDeal, Visa, MasterCard of PayPal. Gaat u (Ctrl+click) naar: <https://giro555.nl/>

De samenwerkende hulporganisaties Giro555

Deze advertentie is aangeboden door NICC Magazine.

Pasar Kalender 2018

(update: 1 november 2018)

Januari

13, 14: Steenwijk <http://www.istimewa-events.nl>.
00, 00: Breda <http://www.winkelcentrumhogevecht.nl>

Februari

9, 10, 11: Antwerpen (BE) <http://www.azieinantwerpen.be>
17 t/m 25: Amsterdam <http://www.istimewa-events.nl>

Maart

3, 4: Rijswijk (ZH) www.pasarmalamrijswijk.nl
9, 10, 11: Zwolle <http://www.istimewa-events.nl>
19: Kallenkote (Steenwijk) www.tamanindonesia.nl
23, 24, 25: Eindhoven www.stellarevents.nl
31, Rotterdam <http://www.istimewa-events.nl>

April

1, 2: Rotterdam <http://www.istimewa-events.nl>
7, 8, 9 Den Bosch www.pasarfestival.nl
20, 21, 22: Nieuwegein www.stellarevents.nl

Mei

5, 6: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
4, 5, 6 Zutphen www.pasarfestival.nl
10 t/m 13: Antwerpen (BE) <http://www.istimewa-events.nl>
19, 20, 21: Den Helder www.stellarevents.nl
24 t/m 27: Gorinchem <http://www.istimewa-events.nl>
25 t/m 31: Malieveld Den Haag www.tongtongfair.nl

Juni

1 t/m 4: Malieveld, Den Haag www.tongtongfair.nl
8, 9, 10 Hardenberg www.pasarfestival.nl
16: Wageningen <http://www.zinzia.nl>
16, 17: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
22, 23, 24: Leeuwarden www.stellarevents.nl
29, 30: Gorinchem www.pasarfestival.nl
29, 30: Zeist <http://www.istimewa-events.nl>

Juli

1: Gorinchem www.pasarfestival.nl
1: Zeist <http://www.istimewa-events.nl>
6, 7, 8: Vlissingen www.stellarevents.nl
7, 8: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl

8: Breda www.raffyzorg.nl
14, 15, 16: Groningen www.pasarfestival.nl
21, 22: Emmeloord www.stellarevents.nl
25 t/m 29: Steenwijk <http://www.istimewa-events.nl>
27, 28, 29: Oostende (BE) <http://www.istimewa-events.nl>

Augustus

3, 4, 5: Spijk <http://www.istimewa-events.nl>
11: Oost-Souburg <http://www.mae-uku.nl>
12 t/m 15: Dordrecht <http://www.istimewa-events.nl>
17: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
25, 26 Leiden www.stichtingstellar.nl

September

1, 2: Almere www.indischefeestavond.nl
1, 2: Delft www.tudelft.nl/botanische-tuin
7, 8, 9: Assen www.pasarfestival.nl
15, 16: Kallenkote www.taman-indonesia.nl
16: Utrecht www.vrijooosttimor.nl
21, 22, 23: Arnhem www.stellarevents.nl
28, 29, 30: Enschede www.pasarfestival.nl
29, 30: Maastricht <http://www.istimewa-events.nl>

Oktober

1, Maastricht <http://www.istimewa-events.nl>
5, 6, 7: Haarlem www.stellarevents.nl
?: Amersfoort www.emiclaer.nl
11 t/m 14: Alphen a/d Rijn <http://www.istimewa-events.nl>
20, 21, 22: Nijmegen www.pasarfestival.nl
27, 28: Leek www.stichtingstellar.nl

November

3, 4: Rijswijk www.pasarmalamrijswijk.nl
9, 10, 11: Venray www.pasarfestival.nl
23, 24, 25: Rotterdam www.pasarfestival.nl

December

?: Den Bosch www.sccdehelftheuvel.nl
22 dec. t/m 6 jan.: (behalve 1^e Kerstdag en Nieuwjaarsdag)
Arnhem, Burgers Zoo <http://www.istimewa-events.nl>

Ziet u nog een foutje in deze lijst of heeft u een aanvulling of een aan-/afmelding? Laat het ons weten via e-mail.

Uw pasar aanmelden voor deze lijst ? # info@indisch-centrum-denhaag.nl
ook kleine particuliere en verenigings pasars welkom (ter beoordeling door de redactie)

1ct

MEER DAN 40 NIEUW
LANDEN

1ct naar **vaste lijn** /min

[▶ Meer informatie](#)

Colofon

Digitaal maandelijks Magazine van:
Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Hoofredacteur: Hans Vogelsang

Redactie:

Han Dehne

Jean-Marie Bosch van Drakestein

Ron Kraft

Juniorredacteur: Chinook de Deugd

Columnist: Han Dehne

Correspondenten:

Silfraire Delhay (Indisch Platform)

Yvonne van Genugten (Sophiahof)

Albert van Prehn (Muziek, column)

Sabina de Rozario (Door Blauwe Ogen)

Armando Ello (Hoezo Indo)

Ivo Pabbruwe (New Zealand)

Vormgeving & lay-out: Hans Vogelsang

Ondersteuning: Groep de Mos

Technische realisatie & verzending:

Dennis van der Ham

<http://www.borca-online.nl/>

Verschijsning: ca. de 15^e van elke maand

Sluitingsdatum kopij en advertenties:

de 10^e van elke maand

Advertentietarieven: op aanvraag

Abonnementen NICC Magazine: GRATIS

info@indisch-centrum-den Haag.nl

Postadres: Newtonstraat 660

2562 LA Den Haag - Netherlands

W: www.indisch-centrum-den Haag.nl

E: <http://indisch-centrum-den Haag.blogspot.com>

@: info@indisch-centrum-den Haag.nl

Rabobank IBAN: NL39 RABO 0129 216 836

t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag

BIC: RABONL2U

Citeren van (delen van de) inhoud is toegestaan, mits met bronvermelding.

© 2018 N.I.C.C. Den Haag

Herdenkingssymbool Melati

De Melati, de Indische jasmijn, is het herdenkingssymbool dat u onder andere kunt dragen op 15 augustus.

Prijs: per stuk : € 3,00; per 5 stuks: € 12,50; per 10 stuks: € 25,00

De prijzen zijn incl. administratie- en verzendkosten (Nederland)

Bestellen: <http://webshop.indieherdenking.nl/nl/>

SHOPDEN
BORCA ONLINE

Borca Online
Computer Service
Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

e-mail adressenlijst

	NAAM	e - MAIL ADRES
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Deze e-mail-adressenlijst 'knippen en plakken' en versturen naar e-mail: info@indisch-centrum-den Haag.nl of printen en versturen per post (voldoende frankeren) naar: Administratie NICC Magazine # Newtonstraat 660 # 2562 LA Den Haag